

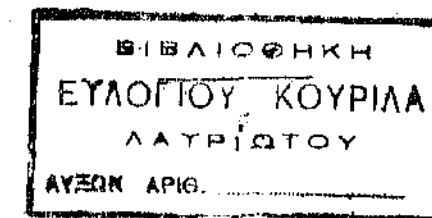
ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

1879

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6.—ΔΕΔΕΜ. ΦΡ. 8.

ΑΘΗΝΗΣ

Γραφείον της 'Εστίας: 'Οδός Σταδίου, 6.

1879

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ἑβδομὸς Συνοδικὴ ἑταιρεία Ἑ. Ἑλλάδος ἑρ. 10, ἑντὴ ἀλλοδαπῇ ἑρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἑτάσιαι. — Ἐργασίον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. 21 Ἰανουαρίου 1879

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΦΙΛΕΛΛΗΝΟΣ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ ΘΕΙΡΣΙΟΥ

Εἰρηναῖος Θεΐρσιος

ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ ΘΕΪΡΣΙΟΣ

Ὁ Εἰρηναῖος (ὡς ἐξελλήνισε τὸ γερμανικὸν ὄνομά του φρειδερίκος) Θεΐρσιος (Fr. Thiersch) ἐγεννήθη τὴν 17 Ἰουνίου 1784 ἐν Θύριγγεν τῆς Σαξονίας ἐκ γονέων βιομηχάνων. Ἐπίδοθαις κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Θεολογίας καὶ κατόπιν εἰς τὴν τῆς φιλολογίας, διωρίσθη ἄμα περατώσας τὰς πανεπιστημιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς καθηγητῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ Γοττίγγης, ἐν ἔτει δὲ 1809 προσελήφθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἰδρυθέντος γυμνασίου ἐν Μονάχῳ προσελήφθη νὰ διδάξῃ ἐν αὐτῷ, ἕνεκα δὲ τῆς ἐξειδικιασμένης ἱκανότητος τοῦ νεαροῦ καθηγητοῦ ἀνετέθη αὐτῷ καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῆς ἀγωγῆς τῶν βαυαρῶν βασιλοπαίδων. Προβιβασθεὶς μετ' ὀλίγον καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου συνέστησε καὶ φιλολογικὸν τμήμα ἐν τῇ βαυαρικῇ ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν, εἰς οὗ τὰ πρακτικὰ κατεχωρίσθησαν πολλαὶ σπουδαῖαι αὐτοῦ πραγματεῖαι. Ἐκ τῶν ἄλλων τοῦ Θεΐρσιου ἔργων τὰ ἀξιολογώτερα εἰσὶν ἡ *Ἑλληνικὴ γραμματικὴ* (1812), καθ' ἣν συνετάχθη καὶ ἡ τοῦ ἡμετέρου Γ. Γενναδίου πρὸς χρῆσιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, ἡ πιστοτάτη μετάφρασις τοῦ *Πινδάρου* γερμανιστὶ (1820) κατὰ τὴν μητρικὴν διασκευὴν τοῦ πρωτοτύπου, καὶ τὸ περὶ τῶν ἐποχῶν τῆς *πλαστικῆς παρ' Ἑλλήσι* (1816.)

Εἰς τὸν Θεΐρσιον πολλὴν ὀφείλει ἡ Ἑλλὰς εὐγνωμοσύνην διὰ τὸν ἐνθέρμον αὐτοῦ φιλελληνισμόν, ἐκδηλωθέντα καθ' ἣν ἔτι ἐποχὴν οἱ Ἕλληνες ὑπόδουλοι ὄντες, ὠνειροπόλουν ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἀβέβαιον μέλλον. Ἀπὸ τοῦ 1812 τέθεικται διὰ τῆς βαυαρικῆς ἀκαδημίας εἰς σχέσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ υποθρέψῃ ἐν αὐτῇ καὶ νὰ βοηθήσῃ τὸν ζῆλον πρὸς τὴν παιδείαν, συνέστησεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀθηναίου, παιδευτήριον νέων Ἑλλήνων, οὗ τὸ πρόγραμμα εὐρηται ἐν τοῖς πρακτικαῖς τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος τῆς Ἀκαδημίας. Κατὰ δὲ τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρ-

τησίας ἀγῶνα, ὁ Θεΐρσιος ἦν ἡ ψυχὴ τῶν φιλελληνικῶν συλλόγων πρὸς συλλογὴν συνδρομῶν, προθύμους ἀρωγὸν ἔχων καὶ τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκον, τὸν μέγαν τοῦτον φιλέλληνα. Τῷ 1831 κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἰς αἴσιον ἀγαθὸν πέρας τὴν ἀνατεθειμένην αὐτῷ πολιτικὴν ἀποστολὴν περὶ προσφοράς τοῦ Ἑλληνικοῦ στέμματος εἰς τὸν βασιλοπαῖδα Ὀθωνα, ἐπεδόθη κατόπιν εἰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας, τῷ δὲ 1834 συνέστησεν ἐπιτροπὴν πρὸς ἀνόρθωσιν καὶ μελέτην τοῦ Ἐρεχθείου, ἧς τὰ πρακτικὰ τῶν ἐργασιῶν ἐξεδόθησαν ἑλληνιστὶ. Μετὰ τὴν εἰς Βαυαρίαν ἐπάνοδον ἐξέδοτο γαλλιστὶ ὀγκῶδες καὶ σπουδαιότατον σύγγραμμα περὶ τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, (1833 εἰς τόμους δύο) ὑπὸ πολλὰς ἐπιφύσεις ἀξιὸν μελέτης.

Ὁ Θεΐρσιος ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς πατρίδος του πολλαχῶς, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἀπένευμεν αὐτῷ βαθμὸν αὐλικοῦ συμβούλου, καὶ ἀργότερον προσέβησεν αὐτὸν εἰς μυστικὸσύμβουλον. Ἀπέθανε δὲ τὴν 25 Φεβρουαρίου 1860 ἐν Μονάχῳ.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ Γ. ΚΑΡΑΤΖΑΝ

Φίλε κύριε διευθυντά τῆς «Ἐστίας»,
Διεβδῶν τὴν περὶ τοῦ Τακτικοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως διατριβὴν τοῦ στρατηγῶ Κ. Γ. Καρατζᾶ, τοῦτο πρῶτον ἔχω νὰ παρατηρήσω, ὅτι ὁ στρατηγὸς συγγέει δύο πράγματα τὰ ὅποια κάλλιστα δύναται νὰ διακριθῶσιν ἀπ' ἀλλήλων νομίζει δηλαδὴ ὅτι δὲν εἰμπορεῖ τις νὰ διμύλησῃ περὶ τῆς κακῆς καταστάσεως τοῦ δεῖνος ἢ δεῖνος στρατοῦ, χωρὶς ἐν τῷ ἄμα νὰ προσβάλῃ τὴν προσωπικὴν ἀξίαν τῶν συγκροτούντων αὐτὸν ἀνδρῶν.

Ὅτι τὸ τακτικὸν τῆς Ἐπαναστάσεως οὐδὲν εἶχε τῶν ὀργανικῶν καὶ διοικητικῶν προσόντων δι' ὧν καταρτίζεται ἀξία λόγου στρατιωτικὴ δύναμις, τοῦτο μαρτυρεῖ ἄνθρωπος τοῦ ὅποιου τὸ κύρος δὲν ἔβλεπε βεβαίως ἀρνηθῆ ὁ Κ. Γ. Καρατζᾶς, διότι εἶναι αὐτὸς ὁ συνταγματάρχης Φαβιέρου. Μεταξὺ τῶν ἐπανεληνημένων περὶ τοῦτου παραστάσεων τοῦ παλαιωτάτου στρατιώτου τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας, ἀρκοῦμαι νὰ ἀναφέρω μίαν, χαρακτηρισ-

στικωτάτην. Μετά τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας τῆς Καρύστου, ὁ Φαβιέρου προσελθὼν εἰς τὸ Ἐκτελεστικόν, ἐδήλωσεν ὅτι ἀθεράπευτα εἶναι τὰ ἐλαττώματα τοῦ στρατοῦ τούτου καὶ ὅτι τοῦτου ἐνεκα παραιτεῖται τῆς ἀρχηγίας. Τὸ δ' Ἐκτελεστικόν, λαθὼν μετὰ τινὰς ἡμέρας γράμμα τοῦ κόμητος Πόρρου, ἐπιφορτισμένου προσωρινῶς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Τακτικῆς ἐν Ἀθήναις, ἐπέστειλε πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον Πράεδρον τῆς Βθνικῆς Συνελεύσεως, ὅτι τὰ στρατεύματα εἶναι χωρὶς ἀρχηγόν, χωρὶς γράμματα καὶ πλοιαίον εἰς ἀναρχίαν στρατιωτικὴν. Ὡσὲν δὲ μὴ ἤρουν ταῦτα, προσέθετε καὶ τὰ ἑξῆς: «Καθὼς ἐπληροφορήθη ἡ Αἰοικησις διὰ ζωσῆς φωνῆς ἀπὸ τὸν ἀξιωματικὸν ὅστις ἔφερε τὸ γράμμα, ἡ ἀταξία κατήτησεν εἰς τὸν ἀκρον βαθμόν» καὶ τοῦτο διότι ὁ ἐκεῖ ταγματάρχης δὲν ἔδειξε τὴν δέουσαν ἀσθηρότητα ἐναντίον τῶν ἀτακτούντων. (*Ἰδε Συλλογὴν Μάμουκα, τόμου Ε' σελ. 57 καὶ ἐπ., σελ. 108 καὶ ἐπ.)

Ἢ παράδοξον ἔπειτα ἀπὸ ὅλα ταῦτα, ὅτι οὐδὲν τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ στρατοῦ ἐκείνου κηδοκίμησεν; Ἢ εἰσοδος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὑπῆρξεν ἔργον ἀξιώπιον, ἀλλ' οὐκ καὶ ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια μόνον τακτικὸν ἠδύνατο νὰ διαπράξῃ, ἀφοῦ πρὸ ὀλίγου τότε εἶχεν εἰσελθεῖ ὁ Κριζιώτης μετὰ τῶν ἀτάκτων. Ὅπου δὲ ἀλλοῦ ἐνήργησε τὸ Τακτικὸν ἀνωφελῶς ἐθυσιάσθη ἐθυσιάσθη ἐνώπιον τῶν τειχῶν τοῦ Ναυπλίου, ὅπου ἔπεσον ὁ γενναῖος Βυρτεμβέργιος ἀρχηγὸς τῶν φιλελλήνων Ἀλσιγγ' ἐθυσιάσθη εἰς Πέτα, ὅπου ἔπεσον ἡρωϊκῶς τῆ ἀληθείᾳ ἀντιπαρταχθέντες οἱ φιλέλληνες Ταρέλλας, Μιρζεύσκης, Λάννιαις, Τάχμαν, Μινιάκ, ἕνα ὀνομάσω τοὺς ἐπιφανεστέρους, διότι ἐξ ὅλων, 200 περίπου, μόλις 25 διήλασαν λογχομαχοῦντες μέχρι Λαγκάδας μετὰ τοῦ βαρέως τετραριματισμένου Νόρμανν. Ἐθυσιάσθη εἰς Φάληρον, ὅπου ἔπεσον ὁ ταγματάρχης αὐτοῦ Ἰγγλέσης' ἀπέτυχεν εἰς Κάρυστον, ἀπέτυχεν εἰς Χίον. Ὁ δὲ στρατηγὸς Κ.Γ. Καρτζῆς κάλλιον ἐμοῦ γινώσκει ὅτι, ἐν πολέμῳ ἰδίως, πᾶν τὸ ἀδικάπως ἀποτυχάνον δὲν εἰμφορεῖ νὰ λογισθῇ ὡς χρήσιμον. Καὶ ἔπειτα διατί τὸ τακτικὸν τῆς ἐπαναστάσεως οὐδέποτε ἀντιπαρετάχθη κατὰ τοῦ Ἰβραήμ, ἐνῶ αὐτὸς ἦτο ὁ κύριος προορισμὸς του, καὶ ὅχι τὸ πρὸς ἀτάκτους πολεμεῖν; Διότι, ἵνα τὰ λοιπὰ παραλίπομεν, δὲν εἶχεν ἰππικόν, δὲν εἶχε μηχανικόν, δὲν εἶχε πυροβολικόν, ὅπως οὖν λόγον ἄξια. Ὁρθῶς ποῖων ἄρα ὁ Μαυροκορδάτος ἔγραφεν ἀκαταπαύστως πρὸς τὴν ἐν Λονδίῳ ἐπιτροπὴν, νὰ στείλῃ τακτικὸν ἐξ Εὐρώπης. (Τῆς ἱστορίας μου τόμος Ε', σελ. 917).

Ἢ ἔπεται ἄρα γε ἐκ τούτων ὅτι οἱ συγκροτούντες τὸ Τακτικὸν τῆς ἐπαναστάσεως, πολλοὶ τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν, δὲν ἦσαν ἄνδρες καλοὶ κήρυκες; Ἀπεναντίας ὅση ἀβλιεστέ-

ρα ἦτο τοῦ στρατοῦ ἢ κατὰστασις, τόση μᾶλλον θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀφοσίωσις ἐκείνων ὅστινες παρέμενον πιστοὶ εἰς τὰς τάξεις αὐτοῦ. Εἰς ἐπιμέτρον δὲ τῶν ὅσα πολλὰκις περὶ τούτου ἔγραψα, ἐπιτραπητῶ μοι νὰ παραθέσω ἐν ταῦθα καὶ ἕτερον παράδειγμα. Τῷ 1831 ἐμαθῆτεον παρὰ τῷ διδασκάλῳ Γεωργίῳ Γενναδίῳ. Ὁ αἰσθητὸς ἀνὴρ εἶχε παρακολουθήσει εἰς Κάρυστον τὸν Φαβιέρου καὶ πολλὰκις μετὰ διηγεῖτο τὴν πολυειδῆ ἀτέλειαν τοῦ στρατοῦ ἐκείνου, γεραίων συγχρόνως τὴν ἀρετὴν πολλῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν. Ἰδίως δὲ ἐπῆνε νέον τινὰ ὅστις ἐκ παίδων εἰς ἕτερον ἐπισθῆκε βίον, διεκρίνετο ἐπὶ τῆ ἀνδρείᾳ αὐτοῦ καὶ τῆ καρτερία. Ὁ νέος οὗτος ὀνομάζετο Γ. Καρτζῆς.

Ἐν Ἀθήναις.

Ὅλοις πρόθυμος
Κ. Π. ΛΑΡΡΗΝΟΠΟΥΛΟΣ.

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ

Αὐτοβιογραφία γέροντος Χίου.

Συλλογὴν σελ. 29.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ὁ Πύργος μας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν κῆποι ἦσαν προικῶν τῆς μητρὸς μου κτήρια. Ἡ πατρικὴ τῆς οἰκογενεῖα εἶχεν ἀπ' ἀρχαίων χρόνων μιγάλας ἐκεῖ περὶ ἰδιοκτησίας, αἵτινες διὰ κληρονομικῶν καὶ προικῶν διανομῶν διευμερῆσθησαν μὲν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἀλλὰ δὲν ἀπεξενώθησαν. Ἰστέ ἤμεθα ἐκεῖ περικυκλωμένοι ὑπὸ συγγενῶν τῆς μητρὸς μου, τῶν ὁποίων οἱ Πύργοι ἐγαίνοντο μετὰ τοῦ ἰδικοῦ μας. Οὐδεὶς δὲ σχεδὸν τῶν Πύργων τούτων ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν κενός. Διότι τινὲς μὲν τῶν ἰδιοκτητῶν κατῶκου ἀυτοὺς καθ' ὅλον τὸν ἑναυτὸν, οἱ δὲ λοιποὶ εἶχον παραιτήσει τὰς ἐν τῆ πόλει κατοικίας των καθ' ἡμέραν καὶ ἡμεῖς ἐδραπέτυσαμεν ἐπὶ τῆ ἐμφανίσει τῶν Σαμιῶν ἀφῆψάντες τῶν ἀρχῶν τὴν ἀπαγόρευσιν. Ὅθεν εὐρισκόμεθα συντροφευμένοι εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ἦτο δὲ τοσοῦτοι μᾶλλον εὐχάριστον νὰ βλέπωμεθα μετὰ τῶν οἰκείων, καθ' ὅσον ἐν τῆ τρομοκρατίᾳ ὑπὸ τὴν ὁποίαν, ἐπ' ἐσχάτοις μάλιστα, διεβίωμεν ἐν τῆ πόλει, οὔτε τῶν οἰκείων μας ἐξοχόμεθα, οὔτε ἐπισκέψεις ἀντηλλάσσομεν. Αἱ θύραι ἔμενον κλεισταὶ καὶ ἡμικλειστα τὰ παράθυρα. Προσπαθῶ ἦδη νὰ ἐνθυμηθῶ, ἐάν ἐπὶ μῆνας εἶδον ξένον ἀναβαίνοντα τὴν κλίμακα μας καὶ δὲν ἐνθυμαῖμαι εἰμὴ μόνον τὸ κατηρὸς τοῦ Χανάκη πρόσωπον.

Εἰς τὴν ἐξοχικὴν ἰδίως ἐκκλησίαν συνηγάμεθα, καὶ εἰς τὸν αὐλόγειρον τῆς, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἀκολουθῶν, ἐγένετο ἡ συναναστροφὴ. Ἦτο ἡ Μεγάλη καὶ πάλιν Τεσσαρακοστή. Συχνάκις δὲ ὑπὸ τὰ δένδρα τοῦ αὐλόγειρου ἐκείνου ἀνεπόλουν τὰς συζητήσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐλειτουργούμεθα, ὁ πατὴρ μου καὶ ἐγὼ, ὅτε διετρέγγμεν ἐμφοβοὶ τὰς στε-

νὰς τῆς Σμύρνης ὁδοῦ μεταβαίνοντες εἰς τὴν Ἄγιαν Φωτεινὴν.

Ἢ ἐκκλησία, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τὸ παρεκκλησίον μας, εἶχεν ἀνεγερθῆ ὑπὸ τοῦ προπάπου τῆς μητρὸς μου, ὅστις ἐρασοφόρεσεν εἰς τὰ γράμματά του. Περισσότερον εἰσέτι ἡ οἰκοδομὴ, ἀλλὰ γυμνὴ καὶ ἐτοιμόροπος. Αἱ εἰκόνες, τὰ κοσμήματα, τὰ ἀμφια καὶ τὰ ἱερά σκεύη ἐσυλήθησαν ἢ κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τότε ἡμῶς ὑψοῦτο χαριέντως ὁ ναυτοκὸς ἀναμέσον τῶν δένδρων, τὰ πάντα δ' ἐντὸς αὐτοῦ ἦσαν κόσμια καὶ εὐπρεπῆ. Ἢ εἰσοδὸς του ἀπετελεῖτο ὑπὸ ναυτοκῶν μικροῦ, ἀνοικτοῦ ἐμπροσθεν. Ὑπὸ τοῦ προπαλαίου τούτου τὴν σκέπη, ἐκατέρωθεν τῆς πύλης, ἦσαν δύο μαρμάρια ἐδώλια. Ἐκεῖ καθήμενος συχνάκις, ἀνεγίνωσκον τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἐπιτυμβίων πλακῶν, αἵτινες ἐσηματίζον τοῦ ναυτοκῶν τὴν στρώσιν. Ἐκεῖ, ἀπὸ τοῦ κτήτορος καὶ ἐφορῆς, ἐθάπτοντο τῆς μητρικῆς οἰκογενεῖας μου οἱ πλείστοι. Ἐντὸς τοῦ παρεκκλησίου ἐκείνου ἐστεφανώθησαν οἱ γονεῖς μου, καὶ ἡ ἐπιθυμία των ἦτο ὑπὸ τῶν ναυτοκῶν τοῦ τὰς πλάκας νὰ ταφῶσιν, ἐκεῖ, ὁ εἰς πλοσίον τοῦ ἄλλου. Ἀλλ' οὔτε οἱ γονεῖς μου ἀνεπαύθησαν ἐκεῖ, οὔτε τὰ ἰδικά μου ὄστα πέπρωται νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς γοῦν ἐν τῆ προσφιλεῖ ἐλείνη τῆς πατρίδος γονίᾳ. Τὴν σήμερον ζῶμεν καὶ ἀποθνήσκουμεν εἰς ἐδῶ καὶ ἄλλος ἐκεῖ, πλάγητες ἐν τῷ βίῳ καὶ νεκροὶ ζεντευμένοι, ἢ δὲ ἀνεμοζάλη τῆς διασπορᾶς ἐκλόνισε καὶ διέσπασε τοὺς ἱεροὺς δεσμούς, τοὺς προσκολλῶντας τὴν καρδίαν τῶν τέκνων εἰς τὸν γονεῖον τὰ ἀναπαυτήρια. Ἀλλὰ καθ' ὅσον γηράσκομεν . . . ἐγὼ τοῦλάχιστον, καθ' ὅσον αἰσθάνομαι πλησιάζουσαν τῆς ἀναπαύσεως τὴν ὥραν, θλιβόμεν ἀναλογιζόμενος ὅτι, ὅταν γηράσωσι καθὼς ἐγὼ τὰ τέκνα μου, δὲν θὰ ἐπαναπαύωσι τὴν μνήμην των οὔτε εἰς οἰκίαν περιέχουσαν διαδοχικὰς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀναμνήσεις, οὔτε εἰς γῆς τινὰ ἄκραν, ὅπου κείνται συνεσφιγμένοι οἱ πατέρες αὐτῶν. Ὅτε ἡμῶν νέος, ὀλίγον περὶ τούτων ἐσκεπτόμην. Τώρα ὅμως ἡ ψυχὴ μου μετ' αὐξάνοντος φίλτρου ἐπιστρέφει εἰς τὸ παρελθὸν καὶ τρέφεται διὰ τῶν ἀρχαίων ἐνθυμήσεων.

Ἀλλ' ἄς ἐπαναλάβω τὴν διήγησίν μου.

Τὴν αὐγὴν τῆς Μεγάλης Πέμπτης ἡμοῦσαμεν τὴν λειτουργίαν καὶ ἐκαιονώσαμεν τῶν θείων μυστηρίων. Ἦτο λαμπρὰ ἑαρινὴ πρωία καὶ ὅταν ἐπεστρέψαμεν ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἀντὶ νὰ μείνω ἐντὸς τῆς οἰκίας, λαθὼν εἰς χεῖρας τὴν νηστήσιμον τροφὴν μου ὑπέηγα νὰ προγευθῶ ἐπὶ τοῦ ἐξώστου. Ἀλλ' ἄμα ἤνοιξε τὴν ἐπ' αὐτοῦ θύραν καὶ ὕψωσα τὸ βλέμμα πρὸς τὸ πλάγος, εἶδον θέαμα, τὸ ὁποῖον μετὰ κατέπληξε. Παρήτησα τὸ πρόγευμα καὶ ἔδραμον πρὸς τὸν πατέρα μου. Μὲ ἠκολούθησεν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου

καὶ ἐβλέπομεν ἀμφότεροι πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἐβλέπομεν σειρὰν μακρὰν πλοίων μεγάλων πλεόντων πρὸς τὸν λιμένα μας. Ἀπειχον εἰσέτι πολὺ, ἀλλ' ἦτο διαυγῆς ἡ ἀτμοσφαῖρα καὶ διακρίνοντο τὰ ἱστία, καμπύλα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν, καὶ αἱ διπλάι καὶ αἱ τριπλάι λευκαὶ ζώναι ἐπὶ τῶν μαύρων σκαφῶν. Ἐνῶ δὲ τὰ μεγάλα ταῦτα πλοῖα ἐφαίνοντο πλησιάζοντα, ἄλλη σειρὰ πλοιαρίων μικρῶν, δεχομένων ἐκ πλαγίου τὸν ἀνεμον εἰς τὰ τρίγωνα ἱστία των, ἐφευγε παρὰ τὴν παραλίαν πρὸς τῆς Σάμου τὴν διεύθυνσιν. Τὰ μεγάλα ἐν τούτοις πλοῖα, ὡσεὶ διαστίζοντα, ἀντὶ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πρὸς τὸν λιμένα πλοῦν, ἤλλαξαν αἴφνης δρόμον. Ἐνόμισα ἐπ' ὀλίγον ὅτι ἀνεχώρουν. Ἀλλ' ὅχι δὲν ἀπεμακρύνοντο ἐλοξοδρόμου ἀπέναντι τῆς Χίου, τὰ δὲ μικρὰ πλοιαρία φεύγοντα πρὸς τὰ δεξιά μας ἐχάνοντο τὸ ἔν μετὰ τὸ ἄλλο ὅπισθεν τῆς τελευταίας ἀκρας τῆς νήσου.

Δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν τί συνέβαινε. Ὁ Τουρκικὸς στόλος κατήρητο ἰσχυρῶς, οἱ δ' ἐπαναστάται ἀνεχώρουν. Ἀλλ' οἱ Χίοι τί ἐμέλλον ν' ἀπογίνωσι;

Ἀγνοῖ πόσων ὥραν ὁ πατὴρ μου καὶ ἐγὼ ἐμένομεν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου σιωπηλοὶ καὶ ἀκίνητοι, μετὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ πέλαγος προσηλωμένους.

— Νὰ φύγωμεν, νὰ φύγωμεν, εἶπεν αἴφνης ὁ πατὴρ μου, καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν οἰκίαν. Ἐστράφη καὶ ἐγὼ καὶ τότε εἶδον ὅτι ὄπισθεν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου ἴσταντο ἡ μήτηρ καὶ αἱ δύο ἀδελφαὶ μου καὶ ἡ Ἀνδριάνα, βλέπουσαι καὶ ἐκείναι ἐν σιωπῇ τὸ πρὸ ἡμῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης θέαμα.

Ὁ πατὴρ μου ἐξῆλθεν ἀμέσως τῆς οἰκίας. Τὸν ἠκολούθησα κατὰ διαταγὴν του. Ἦθελε νὰ συσκεψθῶμεν μετὰ τῶν συγγενῶν περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐξηρχόμεθα μόλις τῆς ἑξῆς τοῦ περιούλου μας θύρας, ὅτε εἶδομεν ἐρχόμενον πρὸς ἡμᾶς τὸν Καλάνην, ἐξ ἀδελφῶν τῆς μητρὸς μου, κρατοῦντα ἐκ τῆς χειρὸς τὴν μικρὰν θυγατέρα του. Ἦτο πρὸ ὀλίγων μηνῶν χηρευμένος ὁ Καλάνης, ἡ δὲ ζωὴ του συνεκεντροῦτο εἰς τοῦ ὄφρανοῦ του τέκνου τὴν ἀγάπην. Ποτὲ δὲν τὸ ἀπεχωρίζετο ἢ δὲ χαρίζετο μορφὴ τοῦ ἐνδεκαετούς ἐκείνου κορασίου, καὶ ἡ τεθλιμμένη τοῦ τρυφεροῦ προσώπου του ἔκφρασις, εἶχον, ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς εἰς τὸν Πύργον ἀφίξεώς μας, ἐλάσει πᾶσαν τῆς ψυχῆς μου τὴν συμπάθειαν.

Ἦρχετο ὁ Καλάνης πρὸς τὸν πατέρα μου μετὰ τὸν ἴδιον σκοπόν, ὅστις καὶ ἡμᾶς ὠδήγει. Διημυθῶμεν ὅλοι ὁμοῦ πρὸς τὸ παρεκκλησίον οἱ δύο ἐκαῖνοι προπροεῦόμενοι συνομήλιον, ἐγὼ δὲ εἰς ὀλίγων βημάτων ἀπόστασιν τοὺς ἠκολούθουν, κρατῶν τὴν μικρὰν δέσποιναν ἐκ τῆς χειρὸς. Ἐβλεπον τὰς ξανθὰς τρίχας τῆς ἀομάς ἐ-

κείνης κεφαλής, και έσυλλογίζομην τὰ από τοῦ
ἐξώστου μας φαινόμενα πλοῖα και ανεπόλου
μετὰ φρίκης ὅσα ἤκουσα περί τῶν εἰς Σμύρνην
και εἰς τὰς Κυθωνίας ὑπὸ τῶν Τούρκων δια-
πραχθέντων. Ἐβάδιζον σιωπῶν και περίλυπος.
Ἦ μικρὰ εἰσιώπα ἐπίσης, ἀλλ' ἠσθάνομην τὰ
δάκτυλά της ἀνήσυχα ἐντὸς τῆς χειρὸς μου.
Ἦινόησα ὅτι ἦν φοβισμένη, και μὴ γνωρίζων τί
νὰ εἶπω πρὸς ἐνθάδρουσίν της ἔσκυψα και ἐφι-
λησα τὴν μικρὰν χεῖρά της. Ἐστρεψε τότε πρὸς
ἐμὲ τοὺς γαλανοὺς ὀφθαλμοὺς της και μὲ ἠρώ-
τησε μετὰ φωνῆς τρεμούσης, — Λουκᾶ, ὅα μᾶς
σκοτώσουν οἱ Τούρκοι;

— Ὅχι, Δέσποινά μου, ὅα φύγωμεν. Μὴ φο-
βεῖσαι. Δὲν ὅα μᾶς πειράξῃ κανεῖς.

— Ὅα σκοτώσουν τὸν πατέρα μου. Ἐγὼ τὸ
ἤξεύρω. Ὅα τὸν σκοτώσουν.

Και ἤρχισεν νὰ κλαίῃ πικρῶς ἀλλ' ἠσύχως,
και ἔφερον τὰ δάκρυά της, και ἐπανελάμβανεν,
— Ὅα τὸν σκοτώσουν, σκοτόνουν οἱ Τούρκοι!

Ὅα σκοτώσουν τὸν πατέρα μου!

— Μὴ κλαίῃς, Δέσποινα, μὴ φοβεῖσαι.

Ἦθέλον νὰ τὴν παρηγορήσω, ἀλλὰ δὲν εὐ-
ρισκον λέξεις, και βλέπων τὸν ἤσυγον θρηόν της
ἠσθάνομην κ' ἐγὼ τὴν φωνήν μου ἐκλείπουσα.

Εἰς τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας συνεκάθητο
ἤδη τῶν γειτόνων οἱ πλείστοι. Ἦκαθήσαμεν και
ἡμεῖς ἐπὶ τῶν μαρμαρινῶν ἐδωλίων. Ὁ Καλά-
νης ἐπῆρεν ἐπὶ τῶν γονάτων τὴν κόρην του, και
ἔλαβον τὸν λόγον οἱ γέροντες.

Δὲν ἐβράδυνεν νὰ ληφθῇ ἡ περί τοῦ πρακτείου
ἀπόφασις. Ἦτο πρόδηλον ὅτι δὲν ὑπῆρχον ἰ-
κανὰ πρὸς ἀντίστασιν μέσα και ὅτι ὅα γίνωσι
κύριοι οἱ Τούρκοι τῆς νήσου, ἐγνωρίζομεν δ' ἐκ
τῶν προτέρων, πῶς φέρονται οἱ Τούρκοι εἰς κα-
τακτηθείσας χώρας. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ με-
ταβῶμεν εἰς τὰ δυτικώτερα τῆς νήσου και νὰ
σκορπισθῶμεν ὅπου ἕκαστος ἠδύνατο νὰ εὕρῃ
καταφύγιον. Ἀπεμακρυνόμεθα οὕτω τῶν Τούρ-
κων και ἐπλησιάζομεν εἰς τὰ παράλια ἀντικρῶ
τῶν Ψαρῶν, ὅθεν ἠλπίζομεν σωτηρίαν. Ἀπεχαι-
ρετίσθημεν μετὰ πόνου ψυχῆς, εἰσῆλθομεν εἰς
τὴν ἐκκλησίαν, ἠσπάσθημεν τὰς εἰκόνας, και
ἀποχωρισθέντες ἐπεστρέψαμεν εἰς τὰ ἴδια ἔ-
καστος.

Δὲν ἐπανείδον ἕκτοτε τὸ παρεκκλήσιόν μας.

Καθ' ὁδὸν ὁ πατὴρ μου μὲ εἶπεν, ὅτι ἀπεφά-
σισε νὰ ζητήσωμεν ἐπὶ τινος ἡμέρας τὴν φι-
λοξενίαν δύο γερόντων θεῶν του, κατοικούν-
των εἰς τὸ ἀγροειδέσιον των, ὁπισθεν τοῦ πε-
ρικλείαντος τὸν Κάμπον βουνού. Ὅταν δ' ἐ-
φθάσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν, διέταξεν ἀμέσως τὸν
κηπουρὸν νὰ φορτώσῃ ἐπὶ δύο ἡμιόνων ἐφα-
πλώματα και ζωοτροφίας και νὰ ὑπάγῃ νὰ
προειδοποιήσῃ τοὺς γέροντας περί τῆς ἐλεύ-
σεώς μας, και νὰ μᾶς παραμείνῃ μετὰ τῶν
ζώων ἐκεῖ.

Ἦμα ὁ κηπουρὸς ἀνεχώρησεν, ὁ πατὴρ μου
μ' ἔκραξεν ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος, ὅπου εἶχε κλει-
σθῆ μετὰ τῆς μητρὸς μου. Τοὺς εὗρον παρα-
γεμίζοντας σάκκον μὲ σκευὴ ἀργυρᾶ και ἄλλα
πολύτιμα. Ἐτερος σάκκος ἔκειτο ἤδη ἐπὶ τῆς
κλίνης πλήρως και ἔτοιμος. Ἀπὸυ και ὁ δεύτερος
ἐδέθη, τὸν ἐσήκωσεν ὁ πατὴρ μου, μὲ διέταξε
νὰ φέρω τὸν ἐπὶ τῆς κλίνης κείμενον, ἠνοιξεν ἡ
μήτηρ μου τὴν ὄραν και ἐξήλυθον τοῦ δωμα-
τίου. Ἐκεῖνος ἔμπρός, ἐγὼ κατόπισ, φέροντες τοὺς
σάκκους εἰς χεῖρας, ἐβαδίσαμεν πρὸς τὸ μᾶλλον
ἀπόκεντρον μέρους τοῦ κήπου, ὅπου ἦσαν τὰ
δάνδρα πυκνότερα. Ἀπέθεσα κατὰ γῆς τὸν
σάκκον και ἔφερον δύο ἄξινας. Ἦκει, ὑπὸ τὴν
σκιάν γηραιᾶς μητέρας, πλησίον τοῦ μαγγανο-
πηγάδου, εἰς θέσιν, τὴν ὅποιαν κατὰ παραγ-
γελίαν τοῦ πατρὸς μου ἐσημείωσα και ἐνετύ-
πωσα ἀκριβῶς εἰς τὴν μνήμην μου, ἠρχίσαμεν
οἱ δύο νὰ σκάπτωμεν, και ἠνοιξαμεν λάκκον
βαθύν. Ἦντὸς τοῦ λάκκου ἐθέσαμεν τοὺς σάκ-
κους, τὸν ἕνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου, τοὺς ἐκαλύψαμεν
ἔπειτα, ἐπατήσαμεν τὸ γῆμα πρὸς ἰσοπέδωσιν
τῆς σκαφείσης γῆς, και βεβαιωθέντες, ὅτι οὐ-
δεὶς μᾶς παρετήρησεν, ἐπεστρέψαμεν πρὸς τὴν
οἰκίαν.

— Μὴ λησμονήσῃς αὐτὴν τὴν παρακαταθή-
κην, μὲ εἶπεν ὁ πατὴρ μου. Ἦν ἀποθάνω ἐγὼ,
σύ εἶσαι ὁ προστατῆς τῆς μητρὸς και τῶν ἀ-
δελφῶν σου.

Ἦμπροσθεν τῆς θύρας εὗρομεν τέσσαρα ζῶα
ἔτοιμα και τὴν Ἀνδριάναν ἐπισπεύδουσαν τὴν
ἀναχώρησιν. Οἱ γονεῖς και αἱ ἀδελφαὶ μου ἀ-
νέβησαν ἐπὶ τῶν ὄνων και ἐξεκίνησαμεν. Ἦ Ἀν-
δριάνα κ' ἐγὼ ἠκολουθήσαμεν πεζοί.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἠκούσθη αἴφνης
μεμακρυσμένος πυροβόλου κρότος. Πλησιέστε-
ροι κανονοβολισμοὶ διὰ μιᾶς τὸν διεδέχθησαν.
Ἦστράφημεν ἐν σιωπῇ ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον. Οἱ
κρότοι τῶν πυροβόλων ἐπηκολούθουν συνεχεῖς.
Ἀπὸ τοῦ στόλου και ἀπὸ τοῦ φρουρίου οἱ
Τούρκοι ἐπέλουον παταγωδῶς τοῦ φρικτοῦ θριάμ-
βου των τὰ προσώρτια.

— Ἀλλοῖμονον εἰς τὴν Χίον! ἀνέκραξεν ὁ
πατὴρ μου. Καὶ ἐξηκολουθήσαμεν τὸν δρόμον
μας.

Ὁ Πύργος ὅπου μετεβαίνομεν ἔκειτο ἐντὸς
φάραγγος. Ὁ ὄριζον ἦτο περιορισμένος, οὐδ' ἐ-
φαίνετο ἐκεῖθεν ἡ θάλασσα. Οἱ δύο γέροντες τοῦ
πατρὸς μου θεῖοι ἔζων ἐκεῖ διαρκῶς ἐν μονῆρει
ἡσυγίᾳ. Ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν, ἀνθρωπος μὲ
πειρὰν και νοῦν πολύν, διέτριψεν ἐπὶ ἔτη πολλὰ
εἰς Ἀμστελδάμον ἐμπορευόμενος, ἐκεῖ δ' ἐ-
γνωρίσθη μετὰ τοῦ Κοραῖ, μετεργαμένου ἐπίσης
τὸ ἐμπόριον τότε, και διετήρησεν ἕκτοτε φι-
λίαν και σπανίαν τινα ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ
σοφοῦ γέροντος, και αὐτὸς περί τὰ γράμματα
ἀσχολούμενος. Ταῦτα πάντα ἀνύψουν τὸν θεῖόν

μου εἰς τὰ ὄμματα τῶν συμπολιτῶν του. Οἱ
λόγιοι καθ' ὃ σπανιώτεροι ἀπελάμβανον μεγα-
λειτέρας τότε τιμῆς, ἦσαν δ' ἐν γένει τῆς τρι-
αυτῆς τιμῆς ἄξιοι, διότι ἐγνωρίζον καλῶς ὅσα
ἐπηγγέλλοντο ὅτι γνωρίζουσι και εἰργάζοντο μετ'
αὐταπαρνήσεως πρὸς φωτισμὸν τοῦ Γένους.

Ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας δὲν εἶχον εἶδει τὸν
θεῖόν μου, ἀλλὰ τὸν ἐνθυμούμην μετὰ σεβασμοῦ
πάντοτε, ἡ δὲ βραχεῖα τότε παρ' αὐτῶ διαμονὴ
μοὶ ἐπλήξισε τὴν ἐκτίμησιν τῆς φρονήσεως και
τῆς ἀρετῆς του. Διότι μᾶς προεῖπεν ὅσα ἐπέ-
πρωτο νὰ πάθῃ ἡ Χίος. Πᾶς προεῖπε τὰς σφα-
γὰς, τὰς λεηλασίας, τοὺς ἐξανδραποδισμούς, τὸν
ἐγκαταρισμὸν και τὴν διασποράν, ὅσα ἐνὶ λόγῳ
κατόπισ συνέθεσαν. Ἦν γένει δὲ κατεδίκαζεν
ὡς πρόωρον τὴν Ἐπανάντασιν και ἔβλεπε τὰ
πάντα εἰς τὸ μέλλον σκοτεινὰ και μαῦρα. Ἦλλ'
ἦτο γέρον καὶ ἐτρέφετο ἐν τῇ ἔρημῃ μὲ τῆς
πέρας και τῶν βελτίων τὰ διδάγματα. Μὴ ὅα
ἐγίνετο ποτὲ οὐδαμῶς ἐπανάστασις ἐάν δὲν ὑ-
πῆρχον τῆς νεότητος ἡ τόλμης και ἡ ἀπειρία;
Οἱ γέροντες φύσει κλίνουν πρὸς τὴν ἀπραξίαν
ἢ τὴν ἀναβολήν· συμβουλευούσιν ὑπομονὴν και
φρόνησιν. Τὴ αἰσθάνομαι ἤδη, και ἐξ ἰδίας πεί-
ρας τὸ γνωρίζω.

Ὁ ἕτερος ἀδελφὸς ἦτο κωφός. Σπανίως ἐλά-
λει. Κατηφῆς και μελαγχολικός, ἐφαίνετο ξένος
εἰς τὰ τοῦ κόσμου. Ἦ μόνη διασιέδασις, ἡ
μόνη ἐνασχολήσις του ἦτο ἡ ζυλογλυπτικὴ. Ἦ-
χω εἰπέτι μικρὸν ξυλογράφημα, τὸ ὅποιον τότε
μοὶ ἐδώρησε, παριστάν τὴν Κόγχηλισιμόν.

Εἰς μάτην παρελθόντων οἱ γονεῖς μου τοὺς δύο
γέροντας νὰ φύγωσι μεθ' ἡμῶν. Ὁ κωφὸς ἀνύ-
ψωνεν ἀρνητικῶς τὴν κεφαλὴν. — Ὀλίγη ζωὴ μᾶς
μένει, ἔλεγεν ὁ ἄλλος· διατί νὰ κοπιᾶσωμεν
πρὸς προφύλαξίν της; Σίς ἔχετε καθήκοντα πρὸς
τὰ τέκνα σας, πηγαίνετε!

Καὶ ἔμειναν οἱ δύο γέροντες εἰς τὸν Πύργον
των. Τί ἀπέγιναν; Οὕτε αὐτοί, οὔτε ὁ κη-
πουρὸς των ἢ τὰ τέκνα του. οὔτε ἡ γρατὰ ὑπερ-
ρέτριά των ἐφάνησαν ἢ ἠκούσθησαν ἕκτοτε. Ὁ
κηπουρὸς και τὰ τέκνα του Κύριος οἶδε ποῦ ἐ-
πωλήθησαν και τίνος Τούρκου ἄγραστοῦ ἐκαλ-
λιέργησαν τοὺς κήπους. Ἦλλ' οἱ γέροντες, και
μάλιστα ὁ κωφός, δὲν εἶχον ἄξιναν. Τίς νὰ τοὺς
ἀγοράσῃ, και πὸς τί; Τοιοῦτοι αἰχμαλώτοι
δὲν πωλοῦνται, σφάζονται. Εἶθε νὰ ἦτο σύντα-
μον τὸ μαρτύριόν των! Δὲν ἦσαν τοῦλάχιστον
ἐγγαμοὶ και δὲν τοὺς ἐβρήνησαν οὔτε χήραι,
οὔτε ὄρφανά. Ἦλλ' ἡμεῖς διετηρήσαμεν τὴν
μνήμην των, και τώρα ἔτι, μετὰ τσαῦτα ἔτη,
ἐνῶ γράφω περί αὐτῶν, ὁ λαϊκὸς μου ξηραι-
νεται.

Τέσσαρας μόνον ἡμέρας ἔμειναμεν εἰς τὸν
Πύργον των, καθ' ἕκαστην δὲ διὰ τῶν χωρικῶν
ἐλαμβάνομεν πληροφορίας περί τῶν συμβαίνον-
των ἐν τῇ νήσῳ. Ἦρῖν ἔτι προσορισθῶσι τὰ

πλοῖα, οἱ Τούρκοι ἐξεληθόντες τοῦ φρουρίου ἐγύ-
θησαν εἰς τὴν πόλιν και ἤρχισαν νὰ λεηλατῶσι
και ν' ἀρπάξωσι και νὰ φονεύωσι. Ὅτε φεύ-
γοντες ἠκούομεν τοὺς κανονοβολισμούς, ἀπεβί-
βάζοντο οἱ ἐν τῷ στόλῳ, και νύξησαν οὕτω τῶν
δημίων ὁ ἀριθμὸς. Τὴν ἐπιούσαν δὲ ἡ θάλασσα
ἐκαλύφθη ὑπὸ πλοιαρίων φερόντων ἀπὸ ἀντικρῶ
τὰ λυσσῶντα στίφη, τὰ ὅποια ἐπὶ τοσοῦτον
χρόνον ἐπερίμενον τῆς ἄγρας τὴν ὄραν. Τότε
τὸ κακὸν ἐκορυφώθη· ἡ πόλις δὲν ἐξήρει ὅπως
τοὺς κορέσῃ και ἐπέπεσαν εἰς τὴν ἐξοχίην. Τὴν
Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἐτετέλεσθη τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ
τὸ τρομερὸν ὀλοκαύτωμα. Ἀντίστασις δὲν ὑ-
πῆρχεν· οἱ μὴ φυγόντες ἐκ τῶν ἐπαναστατῶν
δισεπάρησαν κρυπτόμενοι· ὥστε οὐδὲν ἀνεχαί-
τιζε τῶν Ὁηρίων τὴν προόδον ἢ μόνη ἢ ἀφρονία
τῆς προχείρου λείας. Καθ' ὅσον αὐτὴ ἐξηγείτο,
κατὰ τοσοῦτον ἐξετελείετο ἡ ζώνη τῆς κα-
ταστροφῆς, και οὕτως ἠκούομεν τοὺς Τούρκους
ἐπὶ μᾶλλον και μᾶλλον πλησιάζοντας εἰς τὸ
καταφύγιόν μας.

Τοὺς ἠκούομεν, λέγω, πλησιάζοντας. Φουρὰ
ἢ ἔκφρασις και ἀφηρημένη. Ἦλλὰ πῶς νὰ ἐκ-
φράσω τὴν φοβὴν τῶν ἀκουσμάτων ἐκείνων;
Ἦνάγκη διὰ τῆς φαντασίας, ἀναγνώστα, νὰ
συμπληρώσῃς τῆς ἀφηγήσεώς μου τὸ ἀτελές,
δίδων ζωὴν εἰς τὰς σκηνάς και τὰς ἐντυπώσεις,
τὰς ὅποιās ἡ μνήμη μου ἤδη ἀνακαλεῖ. Διότι
ἄλλο ν' ἀναγινώσκῃς, ἠσύχως καθήμενος ἐντὸς
τοῦ δωματίου σου, περί καταστροφῶν γενομέ-
νων εἰς χώραν ἀπέχουσαν ἢ ἀγνωστον και εἰς
ἐποχὴν μεμακρυσμένην, και ἄλλο ν' ἀκούῃς ὅτι
ἀθροῖμοι γνωστοὶ σου, συγγενεῖς και φίλοι,
συμπολίται, σφάζονται και αἰχμαλωτίζονται,
ὅτι οἰκία τὰς ὅποιās πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶ-
δες ἢ ἐπεσκέφθης πυρπολοῦνται ἢ ἐλεηλατηθή-
σαν· ἄλλο νὰ σοὶ λέγοιεν ὀνομαστὶ, ἐφανεθῆ ἐ-
κεῖνος, ἡ σύζυγος τοῦ ἄλλου ἠχμαλωτίσθη, τὴν
εἶδεν ὁ δέϊνα συμμένῃ ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ Τούρ-
κου ἀγρίου, και κλαίουσαν και κραυγάζουσαν!
Και τὴν φωνὴν της τὴν γνωρίζεις, τὴν ἠκούσας
τοσάκις νὰ σοὶ λαλῇ εὐθύμως· και νομιζεις
τώρα ὅτι ἀκούεις τοὺς γεροὺς κραυγασμούς της,
ὅτι τὴν βλέπεις μὲ ἀνεστραμμένην τὴν κεφα-
λήν και τὴν κόμην λυτὴν ἀγομένην εἰς τὴν αἰχ-
μαλωσίαν, εἰς τὴν κατασχόνην· και συλλο-
γίζεσαι τὸν ἀνδρα της, και τὰ τέκνα της! Καὶ
εἶσαι σύ αὐτὸς ἐκεῖ πλησίον μετὰ τῶν γονέων,
μετὰ τῶν παρθένων ἀδελφῶν σου, και περιμέ-
νεις ἀπὸ ὄρας εἰς ὄραν νὰ παρασταθῶσιν ἐνώ-
πιόν σου οἱ ἀνόσιοι δεικταί. Ὡ! Ὁ Θεὸς νὰ
σὲ προφυλάξῃ ἀπὸ ταιούτας δοκιμασίας!

Αἱ περί τούτων εἰδήσεις ἤρχοντο ἀλλεπάλλ-
ληλοι, τοσοῦτον ἀλλεπάλληλοι, ὥστε κατην-
τήσαμεν ἐπὶ τέλους νὰ μὴ ἐννοώμεν τοῦ θεοῦ
τὸ μέγεθος. Ἀπεξιώθημεν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ
τρόμου! Διὰ τῆς βίας ὁ γέρον θεῖός μου ἠνάγ-

κασεν ἐπὶ τέλους τὸν πατέρα μου νὰ φύγομεν.

Ἐφορώσαμεν λοιπὸν ἐκ νέου ἐφαπλύματα καὶ ζωοτροφίας ἐπὶ τῶν ἡμιόνων καὶ ἐστειλάμεν ἐμπρὸς τὸν κηπουρὸν μὲ ὁδηγίας νὰ μᾶς περιμένῃ εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, χωρίον κείμενον εἰς τὰ δυτικώτερα τῆς νήσου, ὅπου ὁ πατήρ μου ἐνθυμήθη ὅτι εἶχε χωρικὸν σύντεκνον. Ἀποχαιρετίσαντες δὲ τοὺς δύο γέροντας ἀνεχωρήσαμεν καὶ ἡμεῖς κατόπιν καὶ ἐφθάσαμεν τὸ ἀπόγευμα εἰς Ἅγιον Γεώργιον, κατὰκοποι ἐκ τοῦ δρόμου καὶ τοῦ ἡλίου.

Ἀμα εἰσῆλθομεν εἰς τὸ χωρίον, ἠννοήσαμεν ὅτι ἀσύννητός τι συνέβαιεν ἐντὸς αὐτοῦ. Ὁ λόσμος ἦτο εἰς κίνησιν, αἱ ὁδοὶ πλήρεις ἀνθρώπων, μεταξὺ δ' αὐτῶν ἄνδρες ἕνοπλοι, οἵτινες ἐφαίνοντο ξένοι· εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν γυναῖκες καὶ παιδιά ἐβλαπον καὶ ὠμίλου· ἦτο ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἐορτῆς, καὶ ἦσαν τῷ ὄντι ἐορτάσιμοι ἡμέραι ἐκεῖναι. Ἄλλ' ἡ ἐπὶ τῶν προσώπων ἀνησυγία ἐμαρτύρει ὅτι τὸ χωρίον δὲν ἐώρταζε.

Ὁ πατήρ μου ἐπλησίασε γέροντα χωρικὸν ἰσταμένον παρὰ τὴν ἀνοικτὴν θύραν του. Τὸν ἠρώτησε περὶ τοῦ συντέκνου του. Ὁ σύντεκνος δὲν ἦτο εἰς τὸ χωρίον. Ἀνεχώρησε πρὸ ἔτους. — Πρώτησεν ἂν ἦλθεν ὁ κηπουρός μας μὲ τὰς δύο ἡμιόνας; Οὔτε χωρικὸς ἦλθεν οὔτε ἡμιόνου ἐφάνησαν. — Πρώτησε διατί ἡ κίνησις καὶ πόθεν οἱ ὄπλοφόροι; Οἱ ὄπλοφόροι ἦσαν Σάμιοι φεύγοντες τοὺς Τούρκους καὶ ὁ Λογοθέτης ἦτο μετ' αὐτῶν.

Ὁ Λογοθέτης ἐντὸς τοῦ χωρίου διωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων! Ἡμεῖς δὲ ἦλθομεν εἰς Ἅγιον Γεώργιον, διὰ ν' ἀποφύγομεν τοὺς Τούρκους! Καὶ οὔτε ὁ σύντεκνος εἰς τὸ χωρίον οὔτε ὁ κηπουρός μας, ἡμεῖς δ' ἐκεῖ εἰς τὸν δρόμον, ἀπνυθήμενοι, ἄνευ τροφῆς, ἄνευ καταφυγίου, ἄνευ ὁδηγοῦ! Ὁ χωρικὸς μᾶς ἐλυπήθη καὶ μᾶς ἐδέχθη εἰς τὴν καλύβην του. Εἰσῆλθομεν ὅλοι ἐντὸς αὐτῆς καὶ ἐκαθήμεθα περιμένοντες τὸν κηπουρὸν. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἤμεθα ἄσιτοι. Ὁ φιλόζενος χωρικὸς μᾶς ἠρώτησεν ἂν πεινώμεν, καὶ μᾶς ἐπέσπερε τὸ πτωχικὸν δεῖπνόν του, ἀλλ' ὁ πατήρ μου τὸν νύχαισθησε, μὴ θελήσας νὰ τοῦ στερήσωμεν τὸν ἄρτον του. Ἐντούτοις αἱ ὡραι παρήρχοντο καὶ ὁ κηπουρός δὲν ἐφαίνετο, αἱ δὲ ἀδελφαὶ μου ἐπεινῶν. Μ' ἔστειλεν ὁ πατήρ μου ν' ἀγοράσω ὅ,τι εὖρω καὶ ἐξηρχόμην πρὸς τοῦτο τῆς καλύβης, ὅτε εἶδον αἴφνης εἰς τὸ πῶς τοῦ δύοντος ἡλίου γενικὴν ἐνώπιόν μου παραζάλην. Αἱ γυναῖκες ἔτρεχον μὲ τὰ βρέφη εἰς τὴν ἀγκάλην, οἱ ἄνδρες μὲ βάρη ἐπὶ τῶν χειρῶν, φράσεις διακεκομμένα ἀντηλλάσσοντο, καὶ ἔφρουγον ὅλοι ἔξω τοῦ χωρίου, ἐνῶ οἱ ὄπλοφόροι συνωθούμενοι ἠτοιμάζοντο νὰ φράξωσι τὴν εἴσοδον. Ἦτο καθὼς ἡ αἰφνιδίως κίνησις τῶν φύλων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πρὶν ἢ ἡ καταγιγίς ἐπιπέση.

— Οἱ Τούρκοι πλάκονουν. Φύγετε! Κρυφθῆ-

τε, ἐκραξε τρέχων πρὸς ἡμᾶς ὁ γέρον χωρικὸς.

Ἦμεθα ὅλοι ἦδη ἐκτὸς τῆς καλύβης, οὐδὲ εἴχομεν προετοιμασιῶν ἀνάγκην διὰ τὴν φυγὴν. Ἐβλυσάμεν δὲ τὰ ζῶα ἀπὸ τὰ παρὰ τὴν καλύβην δένδρα καὶ ἐφύγομεν ἐντρομοί, ἀκολουθοῦντες καὶ ἡμεῖς τὸ ρεῦμα.

Διήλθομεν τὴν νύκτα ὁδοιποροῦντες, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν ποῦ πηγαίνομεν. Ἦτο πολὺς ὁ δρόμος καὶ δύσκολος, ἡ δὲ νύξ τρικυμιώδης, ὁ οὐρανὸς ζοφερὸς, καὶ ἡ σελήνη ἐκ διαλειμάτων ἐφαίνετο μεταξὺ τῶν νεφῶν. Καὶ ἡμεῖς, πεινασμένοι, ἀγρυπνησμένοι, κατὰκοποι, ἐφεύγομεν, συγχάκις ἐτρομάξαμεν, νομίζοντες ὅτι ἀκούομεν κραυγὰς, ἢ τουφεκισμούς, ἢ ἔκπων ποδοβολητῶν. Συγχάκις διεκόψαμεν τὴν πορείαν, ὅπως καθίσταμεν καὶ ἀναπαυθόμεν. Ἦμεθα οἱ πλείστοι πεζοί· ἦτο δὲ πολυάριθμος καὶ μακρὰ ἡ συνοδία καὶ ἡμεῖς ἐφοβοῦμεθα μὴ σκορπισθῶμεν· ἠθέλωμεν νὰ μὲν ἰσχυρὰς ἢ ἡμᾶς ἡμῶν ἐντὸς τοῦ φεύγοντος πλήθους.

Τὴν αὐγὴν ἐξημερώθημεν εἰς τὸ παράλιον, εἰς λιμένα ἐρημον ἀντικρὺ τῆς νήσου τῶν Ψαρῶν. Ἐκεῖ ἠθέλωμεν καὶ ἠλπίζομεν νὰ καταφύγομεν. Ἄλλ' ὁ ἀνεμὸς ἦτο σφοδρὸς, ἐντὸς δὲ τοῦ λιμένος καὶ εἰς τὸ πέλαγος οὔτε πλοῖον ἐφαίνετο, οὔτε πλοιαρίον, οὐδὲ διεκρίνετο ἀντικρὺ σημεῖον ζωῆς. Ἦ δὲ παραλία ἦτο ἡδὴ κατελιγμένη ὑπὸ ἄλλων προσφύγων πρὸ ἡμῶν ἀφιχθέντων καὶ συσσωρευθέντων ἐκεῖ μὲ τὴν αὐτὴν ὡς ἡμεῖς ἐλπίδα. Δὲν τοὺς εἶδομεν οὔτε τοὺς ἠκούσαμεν μακρόθεν. Μόνον ὅταν ἐπλησίασαμεν εἰς τὸν ἀγιάλιον, εἶδομεν ὑπὸ τὰς ἐλαίας, αἵτινες κατέβαινον μέχρι τῆς θαλάσσης, σιωπῶντων κατακειμένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐκεῖ διήλθον οἱ δυστυχεῖς δολοκλήρον τὴν νύκτα, ἐνῶ ἡμεῖς ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς τρικυμίας ἐβαθίζομεν πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον, ὡς εἰς λιμένα σωτηρίας. Ἦ ἀφίξις μας καὶ αἱ πρώται τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου ἀκτῖνες ἔθεσαν εἰς κίνησιν ἐκεῖνο τῶν φυγάδων τὸ στρατόπεδον, καὶ πρὶν ἔτι προσεγγίσωμεν τοσοῦτον, ὥστε ν' ἀναμιχθῶμεν μετ' αὐτῶν, εἶδομεν ὑπὸ τὰς ἐλαίας μορφὰς ἀνακαθημένας ἢ ἐγειρομένας, καὶ διεκρίνομεν γυναῖκας καὶ παιδιά καὶ γέροντας καὶ νέους στρέφοντας πρὸς ἡμᾶς τὰ πρόσωπα, ἐνῶ τινες ἀποσπασθέντες ἐκ τοῦ ὄμιλου ἤρχοντο πρὸς ἡμᾶς διὰ νὰ μᾶς ἀναγνωρίσωσι.

Ἐστάθημεν καὶ ἡμεῖς τότε. Αἱ γυναῖκες ἐπέφευγον καὶ ἐκαθόμεν εἰς ἐνὸς δένδρου τὴν ρίζαν. Τόσα ἔτι παρήλθον καὶ τόσα ἐδοκίμασα ἔκτοτε, ἀλλ' ὅμως ποτὲ δὲν θά λησμονήσω τὴν αἰσθησιν τοῦ καμάτου, ὑπὸ τοῦ ὁποῖου κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν κατέβληθον. Πρὸ εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ἐπεριπάτου μὲ κενὸν τὸν στόμαχον. Ἐξῆλθον καταγιγίς πλείονος τῆς μητρός μου καὶ ἔκλεισα τοὺς ὀφθαλμούς, ἄνευ τῆς ἐλαγίστης δυνάμεως εἰς τὰ μέλη μου, ἄνευ σκέψεως εἰς

τὴν κεφαλὴν μου. Καὶ ἠσθάνθην τὴν χεῖρα τῆς μητρός ἐπὶ τοῦ μετώπου μου, καὶ ἠνοῖξα τοὺς ὀφθαλμούς καὶ εἶδον τὴν ἀγαπητὴν κεφαλὴν τῆς κεκλιμένην ἀνωτέραν μου. Δὲν ἀντηλλάξαμεν λέξιν, ἀλλ' ἔκυψεν ἡ μήτηρ μου καὶ μ' ἐφίλησε, καὶ ἔκλεισα πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς. Τὰ ἐνθυμοῦμαι ταῦτα πάντα ὡς νὰ συνέβησαν γῆς.

Ὁ πατήρ μου εἶχε προχωρήσει εἰς συνάντησιν τῶν πρὸς ἡμᾶς ἐρχομένων. Μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψεν ἀκολουθούμενος ὑπὸ γέροντος, τὸν ὅποιον δὲν ἀνεγνώρισα. Ἄλλ' ἡ μήτηρ μου τὸν ἀνεγνώρισεν, καὶ ἐγεθείσα ἔδραμε πρὸς αὐτόν. Ὁ γέρον ἠνοῖξε τὰς ἀγκάλας του καὶ ἐσφιζεν ἐπὶ τοῦ στήθους τὴν μητέρα μου. Ἦτο τοῦ πατρός τῆς ὁ ἀδελφός.

Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκεῖνης οὐδεὶς ἡμῶν εἶχε κλαύσει. Ὁ τρόμος τοῦ ἐπιεικυμένου κινδύνου, ἡ ἀδιάκοπος κίνησις, αἱ μεταβολαὶ τῶν σκηνῶν, τὸ ἀλλεπάλληλον τῶν ἐντυπώσεων διετήρουν εἰς ἔντασιν τὸ νευρικὸν σύστημα. Ἦμεθα ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀπηυθιμένοι, ἀλλ' ἔμενον στεγνὰ τὰ βλέφαρά μας.

Ἄλλ' εἰς τοὺς κόλπους τοῦ γέροντος κρύπτουσα τὴν κεφαλὴν ἡ τάλαινα μήτηρ μου ἀφέθη τότε δολοκλήρος εἰς τῆς λύπης τὴν κυριότητα, καὶ ἠκούοντο οἱ λυγμοὶ τῆς, καὶ οἱ στεναγμοὶ τῆς ἐξέσχιζον τὴν καρδίαν μου. Αἱ ἀδελφαὶ μου περιεκύκλωσαν τὴν μητέρα κλαίουσαν, ὁ δὲ πατήρ μου ἐκρυψεν ἐντὸς τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπον, καὶ ἡ Ἀνθρίνα ἔδρανε τὰ δάκτυλά τῆς, κ' ἐγὼ ἠσθάνθην τὴν καρδίαν μου ἀναβαίνουσαν εἰς τὸν λαμῖόν μου, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου θολούς, καὶ ἦτο γενικὸς ὁ ὄρθος καὶ ὁ κοπετός ὑπὸ τὴν ἐλαίαν ἥτις μᾶς ἐσκέλεζε.

Ὁ γέρον ἀπέθεσεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κλαίουσαν εἰσέτι τὴν μητέρα μου καὶ ὑπήγε νὰ μᾶς προμηθεύσῃ τροφὴν. Ἐπέστρεψε φέρον μίζυθρας· δὲν ἠδυνήθη νὰ εὖρη ἄλλο τι, οὐδ' ἐπερίσσειε τεμάχιον ἄρτου καθ' ἕλην ἐκεῖνην τῶν δυστυχῶν τὴν συνάθροισιν. Μὲ τὰς μίζυθρας παρηγορήσαμεν τὴν πείνάν μας.

Ἐντούτοις πλοῖον δὲν ἐφαίνετο, ὁ ἀνεμὸς δὲν ἐκόπασεν, ἡ θάλασσα ἦτο ἀγρία, εἰς δὲ τὸ παράλιον ἐμένομεν ἄστεγοι, ἄσιτοι, ἀπροστάτευτοι. Ἄν οἱ Τούρκοι ἐπήρχοντο, ἄλλην δὲν εἴχομεν καταφυγὴν ἢ νὰ βιβθῶμεν ἐντὸς τῶν κυμάτων. Ἐπεριμένομεν δὲ νὰ τοὺς ἴδωμεν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐμφανιζομένους. Συνεσκέφθημεν μετὰ τοῦ θεῖου μου καὶ ἀπεφασίσθη πρὸς ἀποφύγωμεν εἰς τὸ πλησιόχωρον χωρίον Μεστά, ὅπου νὰ καιροφυλακτῶμεν, μέχρις οὐ εὐρεθῶμεν, εἰ δυνατόν, τοῦ ἐκπατρισοῦ τὰ μέσα. Ἀνεχωρήσαμεν λοιπὸν καὶ πάλιν καὶ μετὰ τινων ὁρῶν ὁδοιπορίαν ἐφθάσαμεν κακῶς ἔχοντες εἰς Μεστά.

[Ἐπειτὰ συνεχίζου.]

Δ. ΠΙΚΕΛΑΣ.

ΤΑ ΠΩΗ ΤΩΝ ΜΥΡΜΗΚΩΝ

κατὰ τὰς νεωτέρας παρατηρήσεις.

[Μετὰφρασις τῆς δεσποινίδος Ἐλίςτς Σ. Σούτσου].

Ἐν πάσῃ σχεδὸν χώρᾳ, οἱ μύρμηκες κατέχουσι μέρος τοῦ ἐδάφους, ἀνεκάθεν δὲ ἐφελκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν παρατηρητῶν, ἀλλ' ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀνωφελῶς. Πρώτος ὁ Swammerdam, κατὰ τὸν 12' αἰῶνα, ἀνεκάλυψε διὰ λεπτοτάτων ἀνατομῶν, ὅτι οἱ πτερωτοὶ μύρμηκες εἶναι ἄρβυκες καὶ θήλειοι, οἱ δ' ἄπτεροι, οὐδέτεροι ἐργάται, οἱ ὅποιοι μόνον φροντίζουσι περὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινότητος. Ὁ Πέτρος Ἰβέρ, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνος τούτου, παρετήρησε καὶ αὐτὸς τοὺς μύρμηκας, αἱ δὲ παρατηρήσεις αὐτοῦ ἀπετέλεσαν μέχρι τινὸς τὰς μόνας ἀκριβεῖς περὶ τῶν μυρμηκῶν γνώσεις. Κατὰ τὰ τελευταῖα δεκαετίαι ἐγένετο πρόοδος σπουδαία καὶ νέαι σελίδες προσετέθησαν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ὀκυμασιῶν ἐντόμων καὶ τῶν ἠθῶν αὐτῶν.

Πολυπληθεῖς τὸ εἶδος, οἱ μύρμηκες δημιουργοῦσιν ἀλλήλους ὡς πρὸς τὰ κυριώτερα, καίτοι ἔχοντες ἕξεις διαφόρους. Οἱ κοινότεροι αὐτῶν, κατοικοῦντες εἰς τὰ δάση, κατασκευάζουσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς εὐσυχώρους κατοικίας μεταχειριζόμενοι πρὸς τοῦτο ἄφθονον ὕλικόν. Καὶ ἐξωτερικῶς μὲν αἱ κατοικίαι αὐταὶ φαίνονται ὡσεὶ σωροὶ ξύλων, ἀγύρων, πετραδιῶν καὶ σπόρων, ἐσωτερικῶς δὲ ἔχουσι δωμάτια καὶ διόδους ἀνωμάλους, παρεχούσας ὅμως εὐκόλον τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ ὄλων τῶν μερῶν τοῦ οἴκηματος. Τὰ ξύλα ἐστηριγμένα μετὰ μεγίστης τέχνης, καθιστῶσι τὸ ὅλον κατασκευάσμα στερεώτατον. Αἱ φωλεαὶ αὐταὶ ἔχουσι πολλὰς ὁπὰς, τὰς ὁποίας οἱ μύρμηκες κλείουσι ἐπεργουμένης τῆς νυκτὸς καὶ ὁσάκις βρέξει. Ἄλλα εἶδη μυρμηκῶν κατασκευάζουσι μέγιστα ὑπόγεια χωρὶς νὰ μεταχειρισθῶσιν ὕλικὸν ἄλλο. Ἄλλοι, ἤττον ἐπιτηδεῖται καὶ μικρότεροι τὸ ἀνάστημα, ἀποκαθίστανται ὑπὸ μεγάλῃ τινι πέτρᾳ χρησιμεύσαν ὡς στέγην καὶ ὀρύσσουσιν ἐντὸς ξύλων, ἐν οἷς γλύφουσι λαβύρινθον δωματίων καὶ στοῶν.

Οἱ μύρμηκες ἔχουσιν ἐργασίαν ἀπλοῦστατα, σιαγόνας (mandibulos) μετ' ὀλίγων ὀδόντων, διὰ τῶν ὁποίων πελεκῶσι τὸ ξύλον καὶ ζυμῶνους τὴν γῆν καὶ λαμβάνουσι ξένα σώματα. Αἱ σιαγόνες χρησιμεύουσι καὶ ὡς ὄπλα, εἶναι δὲ ἐνίοτε ὄπλα ἐπίφοβα. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ συνεννόησις ἢ μεταξὺ τῶν μυρμηκῶν ὑπάρχουσα περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν φωλεῶν, τῶν ἐκδρομῶν πρὸς εὐρεσιν τροφίμων, τῶν μαχῶν καὶ τῆς διανομῆς τῆς ἐργασίας. Συχνότατα οἱ ἐργάται ἐγγίζουσιν ἀλλήλους διὰ τῶν κερατιῶν καὶ πάντες οἱ παρατηρηταὶ πείθονται ὅτι συνεννοοῦνται δι' εἶδος τινὸς ὁμιλίας. Τῷ ὄντι,

δράκις εις μύρμηξ ἀπαντᾷ ἐμπόδιον ἢ ἀνακαλύπτει οὐσίαν τινὰ τῆς ἀρεσκείας του, εἶδωποιεῖ εὐθύς τοὺς συντρόφους του, οἱ ὅποιοι ταχέως ἐρχονται.

Κατὰ τὸ ἔαρ δὲν ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς φωλιαῖς εἰμὴ τὸ πλῆθος τῶν ἐργατῶν καὶ βασιλισσῶν τινες ἀπτεροι, καθότι ἀφ' ἀπαξ γονιμοποιηθῶσιν, ἔλκουσι τὰ πτερά αὐτῶν, τὰ ὅποια εὐκόλως πίπτουσιν ἐν ἀνάγκῃ πράττουσι τοῦτο οἱ οὐδέτεροι. Τότε δὲ αἱ θήλειαι γεννῶσιν ὡς ἐντελῶς λευκὰ καὶ μικρότατα, τὰ ὅποια ἀξάνουσιν ἐπαισθητῶς εἰς τὸν ἀέρα. Οἱ ἐργάται συλλέγουσι καὶ τοποθετοῦσιν αὐτὰ εἰς δωμάτια χωριστά, ὅπου προσπαθοῦσι νὰ προσφυλάξωσιν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ ψύχους ἢ τοῦ ὑπερθυλικοῦ καύσωνος. Ἐκ τούτων γεννῶνται σκώληκες (larves) σχεδὸν ἀκίνητοι, ἐν μόνον δυνάμενοι, νὰ ὑψώσῃ τὴν κεφαλὴν καὶ ν' ἀνοίγωσι τὸ στόμα ὅπως λάβωσιν τὴν ὑπὸ τῶν ἐργατῶν διδομένην αὐτοῖς τροφήν. Οἱ ἐργάται εἶναι τροφοὶ ἀριστοί, διατηροῦσι τοὺς σκώληκας ἐν ἀκρῇ καθαριότητι, δίδουσιν αὐτοῖς τὴν κατάλληλον τροφήν, μεταφέρουσιν αὐτοὺς τὸ πρῶτον εἰς τὰ ἀνω πατώματα, ὅπου ἡ θερμοκρασία εἶναι θερμὴ καὶ τοὺς μεταφέρουσιν πάλιν κάτω ὅταν ὁ ἥλιος ᾖναι πολὺ καυστικός· δὲν πράττουσι δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ἐκάστην, ἀλλ' ὀδηγοῦνται ἀπὸ τῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαιρᾶς. Ὄταν φθάσωσιν εἰς τὸ τέρας τῆς ἀναπτύξεώς των, οἱ σκώληκες νήθουσι μεταξὺ βόμβυκα καὶ κλειόμενοι ἐντὸς αὐτοῦ, μεταβάλλονται εἰς νύμφας (nymphe). Οἱ ἐργάται φροντίζουσι καὶ περὶ τῶν βομβύκων καὶ σχίζουσιν αὐτοὺς ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, ὅπως ἐξέλθῃ τὸ νεογόνον. Οἱ νέοι μύρμηκες δὲν δύνανται νὰ συμμετέξωσιν ἀμέσως τῶν ἔργων τῆς κοινότητος. Οἱ γέροντες τρέφουσιν αὐτοὺς κατὰ πρῶτον, ἔπειτα δὲ τοὺς ὀδηγοῦσιν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς κατοικίας καὶ τοὺς διδάσκουσι τὰ τοῦ βίου. Ἡ διάκρισις τῆς ἀνατροφῆς των δὲν εἶναι γνωστὴ.

Ἐνθ' γεννῶνται οἱ πολυπληθεῖς ἐργάται, γεννῶνται συγγρόνως ἀρρένες καὶ θήλειαι, οἱ ὅποιοι ταχέως ἀφίπτανται καὶ τελοῦσι τοὺς γάμους των ἐν ὑπαίθρῳ. Αἱ μητέρες ὅσαι γονιμοποιηθεῖσαι δὲν ἀπομακρύνονται, μεταφέρονται πάλιν εἰς τὴν φωλιάν ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ αὐξάνουσι τὸν πληθυσμόν. Ἄλλαι ὅμως παρασυρόμεναι εἰς μεγάλας ἀποστάσεις πίπτουσι χαμαὶ ἀνευ βοήθειας, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ποιεῖ αὐτάς. Εἰσερχόμεναι εἰς κοιλότητα τινὰ ἀφίχνουσι τὰ πτερά των καὶ γινόμεναι ἐργάτιδες κατασκευάζουσι μικρὰν φωλιάν, γεννῶσι δὲ ὀλίγα ὡς καὶ γινόμεναι μητέρες καὶ τροφοὶ συνάμα, ἀνατρέφουσιν τοὺς σκώληκας των ἐξ ὧν γίνονται ἐργάται. Οὗτοι ἐκτείνουσι τὴν κατοικίαν καὶ ἀρχονται τῶν ἀναγκαίων ἔργων. Τοῦ

λοιποῦ δὲ ἡ μήτηρ γίνεσθαι βασιλισσα. Οὕτως ἰδρῶνται αἱ ἀποικίαι.

Τῶν θορειοτέρων κλιμάτων οἱ μύρμηκες τρέφονται μὲ οὐσίας ρευστάς καὶ ζαχαρώδεις, λείχουσι τὸ μέλι ἐπὶ τῶν ἀνθέων καὶ ἀπορροφῶσι τὸν χυμὸν τῶν ὁπωρῶν. Ἔχοντες δὲ τὴν ιδιότητα νὰ ἐξευγύωσιν, ἀντλοῦσι μεγάλην ποσότητα τροφῆς ὅπως θρέψωσι τοὺς οἰκουροῦντας συντρόφους των καὶ πρὸ πάντων τοὺς σκώληκας. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ πόσον τὰ ἀγγίνα ζώουσια ἐπιδιώκουσι μικρὰ τινὰ κολεόπτερα, τὰ ὅποια ἀποθέτουσιν ἐνίοτε ἐπὶ φυτῶν πλησίον τῆς μυρμηκίας ἢ καὶ ἐντὸς αὐτῆς. Ὁ φυσιοδίφης Κάρολος Λεσπὲς παρετήρησε πρῶτος ὅτι τὰ κολεόπτερα ταῦτα μὴ δυνάμενα νὰ φάγωσι μόνον, τρέφονται ὑπὸ τῶν μυρμηκῶν, οἱ δὲ μύρμηκες τρώγουσι τὸ ζαχαρώδες ρευστόν, τὸ ἀπὸ τῶν ἀθέτων αὐτῶν ἐκχέμενον. Εἰς φωλεὰς ὅπου τοιαῦτα κολεόπτερα δὲν ὑπῆρχον, ὁ Λεσπὲς ἐξέριψε τινά. Οἱ μύρμηκες ἀγνοοῦντες τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἐψηλάφουν καὶ ἔστρεφον αὐτὰ, ἐπὶ τέλους δὲ τὰ ἐφόνευον ὡς ἀχρηστά.

Ἐἶδη τινὰ στερούμενα ἐργαλείων καὶ μὴ δυνάμενα νὰ κατασκευάσωσι φωλεὰς οὐδὲ ν' ἀναρτίωσιν τοὺς σκώληκας των, ἀποκαθίστανται εἰς τὰς φωλεὰς ἄλλων εἰδῶν καὶ κυριεύουσι τοὺς σκώληκας καὶ τὰς νύμφας αὐτῶν ὅπως προμηθεύωσι δούλους. Οἱ ξένοι ἐργάται γεννῶνται καὶ εὐθύς ἀρχονται ἐργαζόμενοι καὶ περιποιούμενοι τοὺς γόνους τῶν ἄλλων καὶ φέροντες τροφήν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀπραγὰς των, οἱ ὅποιοι ἀδυνατοῦντες νὰ γάμωσι μόνον, λαμβάνουσιν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτῶν.

Παρὰ τὰ παράλια τῆς Μεσογείου, εἰς τὰ ἀδενδρα μέρη, ὅπου αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου οὐδὲν εὐρίσκουσιν ἐμπόδιον, κατοικοῦσιν ἰσχυροὶ μύρμηκες μαῦροι καὶ καστανοὶ διακρινόμενοι διὰ τοῦ πρώτου κελίου τῆς κοιλίας, σχηματίζοντες δύο κόμβους ἀντὶ ἑνὸς, ἔχοντες δὲ μεγάλην κεφαλὴν καὶ ἰσχυρὰς σιαγόνας. Μεταξὺ τῶν ἐργατῶν τοῦ εἶδους τούτου ὑπάρχουσι διαφορὰ παράδοξοι. Τινὲς ἔχουσι κεφαλὴν μικράν, ἄλλοι κεφαλὴν μεγίστην μετ' ἰσχυροτάτων σιαγόνων. Πολλοὶ φυσιοδίφαι ἐνόμισαν ὅτι ὑπάρχουσι δύο εἶδη οὐδετέρων καὶ ὅτι οἱ μὲν εἶναι στρατιῶται, οἱ δὲ ἐργάται, ἀλλ' ὁ Λεσπὲς παρετήρησεν ὅτι οἱ τε ἀσθενεῖς καὶ οἱ ἰσχυροὶ ἐκτελοῦσι τὴν αὐτὴν ἐργασίαν καὶ συμμετέχουσιν ἐξ ἴσου τῶν μαχῶν.

Ὡς γνωστὸν, ὁ Δίσωπος παρέστησε τὸν μύρμηκα ὡς τὸν τύπον τῆς προνοητικῆς φρονήσεως, πάντες δὲ ἐπίστευον ὅτι τὸ ἐντομὸν τοῦτο ἀποθηκεύει σπόρους διὰ τὴν χειμῶνα, ἀλλ' οἱ νεώτεροι παρατηρητὰ μελετήσαντες τὰ εἶδη τῶν βορείων κλιμάτων, ἀπεφάνησαν ὅτι οἱ μύρμηκες δὲν ἀποθηκεύουσιν, ὅτι δὲν δύνανται νὰ συρροῦν μὲ οὐσίας σκληρὰς ὡς οἱ σπόροι καὶ

ὅτι ἄλλως δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην τροφίμων διὰ τὸν χειμῶνα διὰ τὸν λόγον ὅτι νεκροῦνται ἀπὸ ἀρχομένου τοῦ ψύχους. Ἐσχάτως ὅμως ἀμφιβολία τινὲς ἐγεννήθησαν περὶ τοῦτου καὶ οἱ φυσιοδίφαι ἐξετάσαντες τὸ πρᾶγμα, ἐπέσθησαν ὅτι τὰ εἶδη τὰ παρὰ τὴν Μεσόγειον κατοικοῦντα ἀποθηκεύουσι πραγματικῶς, ὡς λέγει ἡ παράδοσις. Ὁ τε Κάρολος Λεσπὲς καὶ ὁ Ἄγγλος Hoggridge παρετήρησαν τοὺς λεγομένους Ουριστάς μύρμηκας (fourmis moissonneuses) ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ καὶ ἐθαύμασαν τὴν τρόπον συλλέγουσι τοὺς σπόρους. Δύο φάλαγγες μυρμηκῶν βαδίζουσιν οἱ μὲν πηγαίνοντες, οἱ δὲ ἐρχόμενοι. Ἡ πρώτη φάλαγγι προχωρεῖ ταχέως καὶ ἐν τάξει, οἱ μύρμηκες δὲν φέρουσι τίποτε. Οἱ ἐρχόμενοι ἀπεναντίας βραχάουσι βαρὺ φροτίον, ἢ δὲ πορεία αὐτῶν εἶναι δύσκολος καὶ ἀκανόνιστος. Ἐκαστος μύρμηξ κρατεῖ σπόρον ἢ ἐνίοτε μεγάλην κυψέλην ἀποκρύπτουσαν ἐντελῶς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· πολλάκις πίπτουσιν, ἀλλὰ δὲν ἀποθαρρύνονται οὐδ' ἐγκαταλείπουσι τὸ φροτίον. Ὄταν οἱ σπόροι κεῖνται μακρὰν, οἱ μύρμηκες διανέμουσι τὴν ἐργασίαν. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, φυτὸν τι πλατέα ἔχον φύλλα ἢ πέτρα, χρησιμεύουσιν ὡς προσωρινῇ ἀποθήκῃ, ὅπου οἱ μύρμηκες ἐναποθέτουσι τὸν καρπὸν· ἄλλοι τὸν λαμβάνουσι καὶ τὸν σφύρουσι μέχρι τῆς ὁπῆς τῆς μυρμηκίας, ὅπου τὸν παραδίδουσιν εἰς τοὺς ἐργάτας τοὺς ἐπιφορτισμένους τὴν ἀποθήκευσιν. Ὅπως δὴ ποτε ἡ μετακίνησις εἶναι δύσκολος καὶ οἱ μύρμηκες προτιμῶσιν, ἐν γένει, τὰ πλησίον κεῖμενα. Καὶ συνήθως μὲν συλλέγουσι τοὺς πεπωκότες σπόρους, ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ θερίζουσι καὶ μόνον των. Εἰς μύρμηξ ἀναβαίνει ἐπὶ τοῦ φυτοῦ, ἐκλέγει τὸ στέλεχος ἐπὶ τοῦ ὅποιου ὑπάρχουσι σπόροι καὶ κόπτει αὐτό· ἔπειτα δὲ καταβαίνει μετὰ μεγίστης ποσοσῆς καὶ ἀπέργεται σφύρον τὴν λείαν του. Ὄταν τὸ τοιοῦτον ᾖναι δύσκολον ἢ καὶ ἀδύνατον δι' ἐν μόνον ἄτομον, ἕτερος μύρμηξ καταφθάνει καὶ τῇ βοήθειᾳ αὐτοῦ ἐκτελεῖται ἡ ἐργασία. Πολλάκις, ἐνῶ τινὲς τῶν μυρμηκῶν κόπτουσι τὰς κυψέλας καθήμενοι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ στελέχους, ἄλλοι περιμένουσιν ὑποκάτω καὶ μετακομίζουσι τοὺς σπόρους. Ἐν τῇ νοήμονι ἐκείνῃ κοινωνίᾳ ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄτομα ἀνόητα καὶ ἀκαθῆ, μύρμηκες ἀπαίδαυτοι, οἱ ὅποιοι ἀντὶ νὰ ἐκλέγωσιν τοὺς καλοὺς σπόρους, λαμβάνουσι σάματα ἀχρηστά καὶ ἐπανέρχονται ἐν θοιῶντι εἰς τὴν κατοικίαν των. Τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους ὑποδέχονται ὅπως δεῖ· ἐπιθεωρεῖται μὴ ἀπατώμενοι εὐκόλως, ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς νὰ ἐξέλθωσι τῆς μυρμηκίας ὅσον τάχιστα καὶ νὰ βίψωσι μακρὰν τὸ ἀχρηστον ἀντικείμενον.

Οἱ μύρμηκες οὗτοι οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχουσιν ὑλικῶς πρὸς κατασκευὴν τῆς φωλεᾶς των, ὀρύσσουσι δὲ ἀπλῶς στοὰς καὶ δωμάτια ὑπόγεια,

ἐπιωφελοῦμενοι ἐνίοτε ὅπως τινος τυχαίας κατιστώσεως τὰς πρώτας αὐτῶν ἐργασίας εὐχερῶς. Παρὰ τὴν μυρμηκίαν, σφοδρῶς χύματος, πετράδια, τεμάχια βίξων κλπ. καταδεικνύουσι τὴν εἰσόδον αὐτῆς, ἐάν δὲν κατέδειξεν ἤδη αὐτὴν ἢ ἐνθεν κακέισε κίνησις τῶν μυρμηκῶν. Ἐνῶ ἑκατοντάδες ἀτόμων ἀσχολοῦνται περὶ τὴν συγκομιδὴν, πλείστοι ἄλλοι τελειοποιοῦσι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς φωλεᾶς, δέχονται τὸν κομίζομενον καρπὸν καὶ ἐπισωρεύουσιν αὐτὸν ἐν ταῖς ἀποθήκαις.

Ἐάν κατορθώσῃ τις ν' ἀνοίξῃ φωλεάν χωρὶς νὰ βλάψῃ αὐτήν, ἐκπλήσσειται διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου. Ἐπὶ ἐκτάσεως ἑνὸς πολλακίς μέτρου, βλέπει τις μακρὰς στοὰς εὐθείας ἢ σκολιάς καὶ δωμάτια ἔχοντα διάφορα σχήματα καὶ διαφορὰς διαστάσεις. Ἐπάρχουσι δὲ πολλά πατώματα συγκοινωνοῦντα δι' ἐπὶ καθέτων. Μετὰ τὸ πέρας τῆς συγκομιδῆς, αἱ ἀποθήκαι γέμουσι σπόρων παντοίων, παρατηρεῖ δὲ τις ὅτι ἐνῶ εἰς τὰ ἐπίλοιπα μέρη τῆς μυρμηκίας ὑπάρχει χύμα ἢ πετράδια, τὸ ἔδαφος τῶν ἀποθηκῶν καλύπτουσι τεμάχια γάλικος καὶ ἄμμος καθιστῶντα αὐτὸ σχεδὸν ἀδιάβροχον.

Ἐνίοτε οἱ μύρμηκες ἐκλέγουσιν εὐθραστὸν τινὰ βράχον καὶ ὀρύσσουσιν ἐν αὐτῷ μετὰ θαυμασίας ὑπομονῆς στοὰς ἐχούσας πολλακίς μήκος 20 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. Περιέργον ἐφάνη εἰς τοὺς παρατηρητὰς ὅτι οἱ ἐν ταῖς ἀποθήκαις εὐρισκόμενοι σπόροι δὲν βλαστάνουσι· τοῦτο ὁμῶς ἐξηγεῖται ἴσως εὐκόλως, καθότι πολλακίς βλέπομεν τοὺς μύρμηκας ἐξάγοντας τοὺς σπόρους καὶ ἐκθέτοντας αὐτοὺς εἰς τὸν ἥλιον, εἶτα δὲ μετακομίζοντας πάλιν αὐτοὺς εἰς τὰς ἀποθήκας.

Τῶν μυρμηκῶν τούτων ἡ κυριώτερα τροφή εἶναι ἄρα οἱ σπόροι παντὸς εἶδους, σίτος, βρώμη, σπόροι φυτῶν ξενικῶν σπανίων. Ἐπὶ τὴν ἐπήκειαν τῆς θερμότητος καὶ τῆς ὑγρασίας τὸ ἐν αὐτοῖς ἐμπεριεχόμενον ἄμυλον μεταβάλλεται εἰς ζάχαριν, ἢν τρώγουσιν οἱ μύρμηκες μετ' ἐκτάτου λαυμαργίας. Ἐπιτίθενται δὲ καὶ κατὰ τῶν σκωλήκων, ὧν ἀπορροφῶσι τὰ ὑγρὰ μέρη.

Παρὰ τὴν Μεσόγειον ὡς εἰς τὰ δάση τῶν βορειοτέρων κλιμάτων, βασιλεύει ἡ εἰρήνη ἢ ὁ πόλεμος. Ἐνίοτε δύο μυρμηκίαι εὐρίσκονται εἰς συνάφειαν εἴτε ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ εἶδους εἴτε ὑπὸ ἄλλων εἰδῶν κατεχόμεναι. Ἐκάστης αὐτῶν ἡ εἰσοδος εἶναι ἀνεξάρτητος, δὲν ἔχουσι δὲ σχέσεις πρὸς ἀλλήλας. Καὶ συνήθως μὲν οὐδεμία γίνεται ἐχθροπραξία μετὰ τῶν δύο ἀποικῶν, ἀλλ' ἐάν συμβῇ ζήμια τις οἱ μύρμηκες ἐπιτίθενται μακροῶς κατὰ τῶν γειτόνων ὡς νὰ ἀπέδιδον εἰς αὐτοὺς τὴν προσγενομένην βλάβην. Ὄταν αἱ δυνάμεις ᾖναι ἄνισαι, ἡ σφαγὴ γίνεται τρομερὰ, οἱ δὲ νικητὰι συλλαμβάνουσι πολλακίς τοὺς νικηθέντας καὶ τρώγουσιν αὐτούς:

Ἐθαυμάσαμεν τὰ ἔργα τῶν μυρμηκῶν, τὰς φροντίδας αἱ καταβάλλουσιν ὑπὲρ τῶν σκώληκων καὶ τῶν νυμφῶν, τὴν σύμπνοιαν, τὸν ζήλον, τὴν ὑπομονὴν, τὴν νοημοσύνην αὐτῶν, μὴ λησμονῶμεν ὅμως καὶ τὰ ἐλαττώματά των. Οἱ μύρμηκες γίνονται λησταὶ θάλακας δύνανται νὰ ὠφελήσωσι τὰ ὕλικά αὐτῶν συμφέροντα. Δύω φωλεαὶ μαύρων μυρμηκῶν ἔκειτο πλοσίον* τῆς μιάς ὁ πληθυσμὸς ἦτο σημαντικὸς, τῆς ἄλλης ἀπεναντίας ἀσθενέστατος. Οἱ ἰσχυρότεροι συνήπτον καθ' ἐκάστην μάχας πρὸς τοὺς ἀσθενεστέρους, ὧν αἱ ἀποθήκαι ἦσαν πλήρεις καὶ ἐξησθένου οὕτω διὰ συχνῶν ἐπιθέσεων τὴν κοινότητα, ἧς ἐπεθύμουν τὰ πλοῦτη, ἀμα δὲ ἐνόμισαν ὅτι δὲν ἤδύναντο ν' ἀπαντήσωσι μεγάλην ἀντίστασιν, εἰσέβαλον ἐξ ἐφόδου εἰς τὴν μυρμηκίαν καὶ τὴν ἐλεηλάτησαν. Οἱ τοιοῦτοι πόλημοι διαρκοῦσιν ἐνίοτε ἐξ ἑβδομάδας. Πολλὰκι οἱ ληστευθέντες μύρμηκες ἀγωνίζονται ὅπως ἐπανακτήσωσι τὰ ἀπολεσθέντα.

Φάλαγξ μυρμηκῶν ἐβάδιζεν ὡς νὰ ἐπορεύετο πρὸς θερισμὸν. Αἰφνης ἀπαντᾷ ἄλλους μύρμηκας φέροντας καρπὸν, εὐθύς δὲ ἐπιτίθενται καὶ ἀρπάζουσιν αὐτὸν. Εἰς τὰς μάχας, οἱ μύρμηκες προσπαθοῦσι νὰ λάθωσι τοὺς ἀντιπάλους των ἀπὸ τῶν κερατίων, ὥστε οἱ φέροντες φορτίον δυσκόλως ἀμύνονται.

Πραγμομένης τῆς συγκομιδῆς πᾶσα ἐχθροπραξία παύει, ἐπερχομένης δὲ τῆς εἰρήνης, αἱ κοινότητες αἱ ὑπὸ τοῦ πολέμου πτωχυνοῦνται, ἐπανορθοῦσι τὰς ζημίας* ἀλλὰ ἐξηφανίσθησαν ἐντελῶς, αἱ δὲ φωλεαὶ αὐτῶν ἔμειναν κεναί.

Εἰς τὰ προσήλια μέρη πλήθουσιν οἱ σαῦροι, οἱ ὅποιοι ἀγαπῶσιν ὑπερβολικῶς τοὺς ἄρβενας καὶ θήλειες μύρμηκας, δὲν ἐγγίζουσιν ὅμως τοὺς οὐδετέρους. Τούτους ὑπερασπίζει ἴσως βαρεῖά τις ὄσμῃ ἢ ἀτμὸς μυρμηκικοῦ δέξος, ὃν ἐκτοξεύουσιν ὅπως ἀπομακρύνωσι τὴν ἐχθρὸν. Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ἄρβενες καὶ οἱ θήλειες ἀφιπτανται τῆς μυρμηκίας, οἱ σαῦροι καιροφυλακτοῦσιν, ἀλλ' οἱ ἐργάται ἐπαγρυπνοῦσι περιστοιχίζοντες, ὡς ἀληθεῖς σωματοφύλακες, τὰ περρωτὰ άτομα μέχρις αὐτῶν δυνήθωσι νὰ πετάξωσι.

Καίτοι ἐν ἐλευθερίᾳ μόνον τὰ ὄντα ἀναπτύσσουσιν ὅλην αὐτῶν τὴν νοημοσύνην, ὁ παρατηρητὴς πρέπει νὰ μελετήσῃ αὐτὰ καὶ ἀίχμαλωτα ὅπως ἐννοήσῃ καλλίτερον τὰ ἦθη καὶ τὰς ιδιότητας αὐτῶν. Ὁ Moggridge θελήσας νὰ παρατηρήσῃ ἐκ τοῦ πλοσίον τοὺς θεριστάς μύρμηκας, ἔθεσε δύο φωλεὰς ἐντὸς ὑαλίων κλωβίων ἐχόντων διάσπρωσιν χώματος καὶ ἐφόδιον τροφίμων. Ἐν τῇ μιᾷ φωλεᾷ, οὐδεμίαν ὑπῆρχε γόνιμος θήλειαν οὐδὲ σκώληκες, οἱ δὲ μύρμηκες ἐφαίνοντο δυστυχεῖς καὶ προσπαθοῦν νὰ φύγωσιν, ἀπέθνησκον δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀφθονίας. Πάντη διάφορος ἦτο ἡ ὄψις τῆς ἐτέρας φωλεᾶς, ἐν ᾗ ὑπῆρχε μία βασίλισσα καὶ πολυάριθμοι

σκώληκες. Μετὰ θαυμασίας δραστηριότητος οἱ ἐργάται ἤρχισαν νὰ ἀρύσωσι στοὰς ἐν τῷ χώματι. Ἐντὸς ἑξ ὥρῶν ἤνοιξαν ἀκτῆ ὁπᾶς, τὴν δὲ προῖαν τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ἢ ἑκπαισις τῶν δορυμάτων ἦτο μεγίστη* οἱ ἐργάται εἶχον ἐργασθῆ δι' ὅλης τῆς νυκτός. Ἀφοῦ ἐτελείωσαν τὴν κυριωτέραν ἐργασίαν, διήγαγον πολλὰς ἡμέρας χρίοντες τοὺς τοίχους καὶ διευθετοῦντες τὰ διαμάτια τὰ διὰ τοὺς σκώληκας ὠρισμένα καὶ στερεοῦντες τοὺς τοίχους τῶν ἀποθηκῶν. Αἱ ὅσαι ἐκλείσθησαν κατ' ὀλίγον καὶ ἔμεινε μόνον μία. Τοὺς παρατεθέντας σπόρους συνέλεξαν οἱ μύρμηκες ὡς συνήθως καὶ ἀπέθηκευσαν ἐν ταῖς ὑπογαίαις. Τότε εἶδεν ὁ Moggridge πῶς κόπτουσιν οἱ μύρμηκες τὰς ἐν τῇ μυρμηκίᾳ τυχρὸν εὐρισκομένας ρίζας. Δύω μύρμηκες συμπράττουσιν, ὁ εἰς ἕλκει τὸ ἄκρον τῆς ρίζης, ὁ ἕτερος τρώγει τὰς ἴνας ἕως οὐ ἐκκοπῆ ἐντελῶς ἢ ρίζα. Ἐξω τῆς φωλεᾶς ἐπεσπαρεύθησαν ὡς πάντοτε οἱ φλοιοὶ τῶν σπόρων, τὰ τειμάχια τῶν ριζῶν καὶ ἐν γένει πάντα τὰ συντρίμματα.

Ἐν τῷ ὑαλίῳ κλωβίῳ εἶχε τεθῆ ἀγγεῖον πλήρες ὕδατος, πολλάκις δὲ οἱ μύρμηκες ἔρριπτον ἐν αὐτῷ τοὺς νοσοῦντας ἢ τοὺς ἀποθνήσκοντας, τοῦτο δὲ ἀρᾷ γε ἵνα ἀπαλλαγῶσι ταχύτερον ὄντων ἀχρήστων ἢ ἵνα θεραπεύσωσιν αὐτὰ; ἀσκόλον ν' ἀποφανθῇ τις. Ὅπωςδὴποτε οἱ ἄρβωστοι ἐξωγονοῦντο ἐνίοτε ὑπὸ τοῦ λουτροῦ καὶ θερμαινόμενοι εἰς τὸν ἥλιον ἀνέκταν τὴν προτέρα ῥόμην. Τὴν ἐσπέραν οἱ μύρμηκες ἐλκυσόμενοι ὑπὸ τοῦ φωτός τοῦ ἡλίου, ἐξήρχοντο τῆς φωλεᾶς των, τότε δὲ ὁ παρατηρητὴς παρευρίσκατο εἰς τὸ δεῖπνον αὐτῶν. Ἐν γένει πολλοὶ ὁμοῦ μύρμηκες τρώγουσιν ἕνα σπῆρον εἰσάγοντες εἰς τὸ στόμα διὰ τῶν κερατίων μόρια ὀρεπτικῆς ὕλης, τὴν ὅποιαν ἀποσπᾶσι διὰ τῶν σιαγάνων.

EMILE BLANCHARD.

*Ἐπειτα π. 400.

Ἡ ἐπομένη ἀιγήσῃ, ἣν ἐρανίζόμεθα ἐκ τοῦ "Ἀττικῶ" Ἡμερολογίου τοῦ ἔτους 1879*, ἀπεσπᾶθη ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ ῥήσου καθηγητοῦ Βλαδὶμήρου Δελιδῶ «Ὁδοιπορικαὶ σημειώσεις γραφεῖσαι κατὰ τὴν ἐν ταῖς Ἰονίαις νήσοις, τῇ Ἑλλάδι, Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Τουρκίᾳ κατὰ τὸ 1833 διαμονῇ μου». Ἡ μετάφρασις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Α. Παλαιολόγου. Σ. τ. Δ.

ΑΙ ΛΘΗΝΑΙ ΠΡΟ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΕΤΩΝ¹

...Εὐρισκόμεθα ἤδη ἐν τῇ Ὁδῷ Ἰέρμο¹ παρὰ τῇ θύρᾳ τοῦ βουαρικῆ καφεναείου, ² ὅ ἐστιν ἐν μέσῃσι Ἀθηναίσι! Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν εὐρέθη οἰκημα ἐν τῇ ὁδῷ Ἰέρμο¹, ἔνθα μάλιστα δέκα, ἂν μὴ σφάλω, οἰκίαι ὑπάρχουσι, διὰ τοῦτο ἐξηκολουθήσαμεν ὁδεύοντες, καὶ μετ' αὐτῶν εὐρέθημεν ἐν μέσῳ πτωγῶν οἰκῶν ἐκτισμένων ἀναμῆξ ἐκ λίθων καὶ πηλοῦ, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ τὸ

1 Οἱ ἐν τῷ κειμένῳ ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς τὰς ἐν τῇ ἐπιπέδῳ σημειώσεις τοῦ ἐκδότου τοῦ "Ἀττικῶ" Ἡμερολογίου.

οἰκημό μου, ἐν ᾗ κατεκλείσθη ὅπως ἀναπαυθῆ μετὰ μακρὰν καὶ ἐπίπονον ὁδοπορίαν.

Ἰδοὺ ἡδὴ εὐρίσκειται ἐν Ἀθῆναις θαυμάζων τὰ ἐνδοξὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος καὶ τὴν ἐνδειαν τῆς συγχρόνου πόλεως. Μείζονα ἀντίθεσιν οὐδαμοῦ δύναται τις ν' ἀπαντήσῃ. Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς νίας πόλεως σύγκειται ἐκ κακῶς ἐκτισμένων οἰκιῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων οὔτε λεωφόροι ὑπάρχουσιν ἔτι, οὔτε φανοὶ, οὔτε ἀμαξαί, ἐν ἐνὶ λόγῳ οὐδὲν δυνάμενον νὰ σ' ἐθυμίσῃ ὅτι ζῆς ἐν πρωτεύουσῃ καὶ τοῦλάχιστον ἐν ἀπλῇ Εὐρωπαϊκῇ πόλει. Εἴρομεν ὅμως λευκὸν ἄστρον, ἀκούοντες καλὸν οἶκον, κλινην κλπ., πάντα δὲ ταῦτα μετὰ τὰς πολυχρονίους ἡμῶν στερήσεις ἀνέμνησαν ἡμᾶς τὴν Εὐρώπην. Ἡ κοινωνία ἐπίσης μόνον ἐξ Εὐρωπαίων σύγκειται, ὑπάρχει δὲ καὶ ἐθνική, οὕτως εἰπεῖν, ἀλλὰ περὶ αὐτῆς θέλομεν ὁμιλήσει ἀκολούθως. Νῦν δὲ ἐπανέρχομαι εἰς τὰς τῆς πρώτης ἡμέρας ἐν Ἀθῆναις διαμονῆς μου. Ἐνεφανίσθημεν ἐγὼ τε καὶ οἱ συνοδοιπόροι μου τῷ ἡμετέρῳ πρεσβευτῇ³ μεθ' οὗ συναπερασιάσαμεν νὰ ἐπισπεφθῶμεν ἐν πρώτοις τὸν ἀρχαιολόγον Πιττάκην, ὅπως ὀδηγούμενοι ὑπ' αὐτοῦ ἴδωμεν ἀπάσας τὰς ἀρχαιότητας. Ἐχόντες ἐξ εὐωνύμου τὴν μεγαλοπρεπῆ Ἀκρόπολιν διήλθομεν σειράν γθαμαλῶν οἰκιῶν καὶ ἀφικόμεθα εἰς τὴν Ἀγοράν. Νῦν ὡς καὶ τὸ πάλαι ἡ θέσις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ἐμπορικωτάτην θέσιν τῆς πόλεως. Ἐνταῦθα πωλοῦνται κυρίως τὰ ἐδώδαια. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ στενωποῦ ἐχούσης ἐκατέρωθεν χροακαλοῦς οἰκίας μετὰ πολλῶν καταστημάτων καὶ κεκαλυμμένης διὰ παντοῦ ἀποτρίπτοντος τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, καὶ ἀγούσης μέχρι τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς πόλεως, ἔνθα οἱ Βουαροὶ ἀρχίζουσι ν' ἀνεγείρωσιν οἰκίας ἰδιορρόθιμους πάντη δὲ ἀκαταλλήλους τῷ ἐνταῦθα θερμῷ κλίματι. Μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Πιττάκη, οὕτως ἡ ἡπία καὶ ἀρετὴ συμπεριφορᾶ εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης μετ' αὐτοῦ συναντήσεως γενεᾶ τὴν πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν καὶ ἀγάπην. Εἶναι ἐνθερμὸς ζηλωτὴς τῆς δόξης τῆς πατρίδος αὐτοῦ χώρας. Ὅτε αὕτη διετέλει ὑπὸ τῶν Ὁθωμανικῶν ζυγῶν ἢ ὅτε κατεστρέφετο ἐπὶ τοῦ Ἀγῶνος, ὁ Πιττάκης κηδόμενος τῶν ἀρχαίων μνημείων διέσωζεν αὐτὰ καὶ ἀντέγραφε τὰς ἀνακαλυπτομένας ἐπιγραφάς. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι γνωστὸν πᾶσι τοῖς φιλαρχαίοις. Ὁ οἶκος αὐτοῦ εἶναι ἀντάξιον ἐνδιαίτημα ἀρχαιολόγου. Ἀπασα ἡ αὐτὴ γέμει ὠραίων τεμαχίων γλυπτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς μετὰ ἐπιγραφῶν ἀποκειμένων πολλῶν καταλλήλοτερον καὶ αὐτῆς τῆς οἰκογενείας του, ἧτις ἄπασα διακίμει ἐν μικρῷ διαματίῳ παραχωροῦσα τὰ πρωτεῖα εἰς τὰ ἀψυγα λείψανα τῆς προγονικῆς εὐκλείας. Ἐδειξε ἡμῖν σύγγραμμα ὑπερ πότε συνέγραψε, Περὶ γραφῆν τῆς θέσεως καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῶν

Ἀθηνῶν⁴ μετὰ παραθέσεως καὶ ἐπεξηγήσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθεῖσάν ἐπιγραφῶν. Ὁφείλομεν νὰ σεβώμεθα τὸν ζῆλον τοῦτον πρὸς τὴν διάσωσιν τῶν μνημείων ἐξ ὧν πολλὰ εἰσὶν τοσοῦτον κολοβὰ καὶ ἑλλιπῆ ὥστε οὐδ' αὐτὸς ὁ ἀρχαιοδίφης δύναται νὰ ἐξαγάγῃ ἐννοιᾶν τινα. Ὁ Πιττάκης ἔλαβε παρὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι Βουαρικῆς Κυβερνήσεως θέσιν ὄλιαν ἀνάρμοστον εἰς ἄνδρα ἀρχαιολόγον, ἦτοι διωρίσθη ὑπάλληλος ἐπὶ τῆς ἐγγραφῆς τῶν εἰσπραττομένων τελωνιακῶν δασμῶν τῶν τε εἰσαγόμενων καὶ τῶν ἐξαγόμενων ἐμπορευμάτων! Προθύμως ἐδέξατο τὴν ἀπτησιν ἡμῶν καὶ μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Κατελθόντες τῆς Ἀκροπόλεως εἰσῆλθομεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Albergo Nuovo,⁵ ἔνθα ἐγευματίσαμεν. Ἐπιστρέφοντες ἤδη περὶ λύχνων ἀφᾶς εἰς τὴν οἰκίαν ἡμῶν, εἶδομεν μακρόθεν τὰ φωτοβολοῦντα παράθυρα τῆς οἰκίας τοῦ ἡμετέρου πρεσβευτοῦ. Κυρίαί, διπλωμάται καὶ στρατιωτικοὶ ἐν μεγάλῃ στολῇ ἐπορεύοντο ἐκεῖ πεζοί, πηδῶντες ἀπὸ λίθου εἰς λίθον καὶ φέροντες ἕκαστος ἀνά χειρᾶς φανάριον ἵνα μὴ καταπέσωσιν εἰς τοὺς ἀναριθμήτους λάκκους ἔνθα κατασκευάζουσιν ἀσβεστον, καὶ αὐτῖνες παρακαλοῦσι καὶ τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἀμαξαίων.

Ἄν ἐκπλήσσει δὲ ἡμᾶς μόνον ἡ ἐνδειαν τῆς πόλεως* λίαν παράδοξος εἶναι καὶ ἡ πλήρης τοῦ γυναικείου φύλου ἑλλειψις ἐξ ὧν οὐδεμίαν ἐνταῦθα ἀπαντᾷ τις, ὡσαύτως δὲ τὴν πλήρη ἐπικράτησιν τῶν ξένων πάσης ἐθνικότητος ἀπέπληντι τῶν ἐγγυρῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πρωτεύουσῃ.

Καθ' ὅδον ἀπαντᾷ τις εὐπερπῶς πως ἐνδεδυμένους μόνον ἰταλοῦς τινας καταστηματαργας, βουαρικούς στρατιώτας, ὑπαλλήλους τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὰ μέλη τοῦ διπλωματικοῦ σώματος. Μόνον παρὰ τὰ καφεναῖα δύναται τις ν' ἀπαντήσῃ πρὸς τὴν ἐσπέραν Ἑλλήνας φοροῦντας πλουσίας ἐθνικὰς στολὰς, αὐτῖνες κατὰ τὸ φαινόμενον μένοντες ἀργοὶ κἀθηνται καπνίζοντες καὶ συνομιλοῦντες βεβαίως περὶ τῶν γράνων ἐκεῖνων ὅτε τὰ ζῖρα αὐτῶν δὲν ἐσκαριάζον ἐν ταῖς θήκαις καὶ ὁ ταραχώδης βίος ἦτο ὠφέλιμος εἰς τὴν πατρῶν αὐτῶν γῆν.

Ἄλλὰ πλὴν ὅμως τῶν καλλιμαχιῶν τούτων τῶν τοσοῦτον πολυτέμων εἰς τὸ ἔθνος, νῦν δὲ ὄλιαν λησμονηθέντων, πιθανὸν δὲ καὶ βλαβερῶν θεμρομένων ἕνεκα τῆς ἀρχαιοπαράδοτου αὐτῶν ἕξως πρὸς τὸν ἐλεύθερον βίον καὶ τὸν πόλεμον, πλὴν τούτων, ἐπαναλαμβάνω, μόνον χειρῶν ἀνακτάς τινας ἐργάτας καὶ ἐπαίτας βλέπομεν φοροῦντας τὴν ἐθνικὴν στολήν. Ἡμῶν τινὰ διερχόμενος παρὰ τὰ πανδοχεῖα εἶδον ἐξεληθόντα ἐκεῖθεν ἐν καταστάσει μέθης στρατιώτην Βουαρὸν καὶ δρομέως τρέχοντα ὅπως φθάσῃ τοὺς ὀλίγον ἀπώτερον ἱσταμένους συναδέλφους αὐτοῦ. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων τινές, κατὰ τὸ φαινόμενον οἱ κύριοι τοῦ πανδοχείου, ἤρξαντο καταδιώκοντες

αὐτὸν καὶ μετ' ὀργῆς κραυγάζοντες ν' ἀποτίσῃ πρὸς αὐτοὺς τὰ ὀφειλόμενα. Τὸ γεγονός τοῦτο καὶ τοὶ ἀσήμενον δὲν εἰκονίζει τὴν σύγχρονον κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος; Δὲν καταδεικνύει πόσας ἀδικίας πάσχει ἡ τε ἀνωτέρα καὶ ἡ κατωτέρα τάξις τῆς ἐν αὐτῇ κοινωνίας; Τὸ στρατόπεδον τοῦ Πικραίου στρατοῦ,μισθοδοτούμενον ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, εὐρίσκεται παρ' αὐτῇ τῇ πόλει. Σκοπὸς δὲ τοῦ στρατοῦ τούτου εἶναι ἡ πρῶσις αὐτοῦ βασιλέως ἐκ τῶν κατοικοῦντων Ἑλλήνων. Ἀντὶ δὲ τῶν ξυλίων τειχῶν τοῦ Θεμισσολείου, ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πικραίου στρατοῦ, εἰς δύο ναυτικά μέρη Γαλλικὴ καὶ Αὐστριακὴ. Οἱ ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι ὑπάλληλοι ἅπαντες σχεδὸν εἶναι ξένοι. Ἐνταῦθα ἤδη ὑφίσταται Kriegsmministerium ἢ Finanzministerium, ἅτινα ἀποστέλλουσι τοὺς μὲν Βαυαρῶς στρατιώτας κατὰ τῶν Μανιατῶν, τὰ δὲ χρήματα εἰς τὴν Βαυαρίαν. Ἀέγοντες δὲ οἱ πολῖται εἰς τὴν Βαυαρίαν ὑπονῶσιν τὰς αἰθούσας ἐν αἷς ἀβροῦζονται αἱ ἀνώτεροι τάξεις, ὅπως εἶναι ἐναργῆς ἀποδεικνύει τῆς ταπεινότητος τῶν κατοίκων καὶ τῆς ὑπεροχῆς τῶν ξένων. Ἡ στρατιὰ τῶν διπλωματῶν προσθέτει εἰς τοὺς τελευταίους τὰς λεγεῶνας αὐτῆς, ὅπως συντείνει ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ἀπόστασιν τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐθνικῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἀναλόγως τῆς ὀλιγοχρονίου διατριβῆς μου παρὰ τῇ ἐγγχωρίῳ κοινωνίᾳ ἐξήγαγον τὴν πεποίθησιν ὅτι εἶναι λίαν ὀλιγὰρ νὰ διαμεῖνη τις ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, κυρίως δὲ εἰς ἐκείνους οἵτινες ἔχουσιν ἀπέχθειαν πρὸς τὰς βασιουργίας, ἐκτιμῶσι δὲ τὴν περὶ αὐτοῦ ἀγαθὴν ὑπόληψιν.

Ἐσχον τὴν τιμὴν τῆ παρελθούσης τετάρτης νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν καγκελλάριον τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους κἀμὶτα Ἀρμανσπεργγ, καὶ ἀπαύσαν τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ. Τρεῖς χαριτόβρυτοι θυγατέρες, ὧν ἡ μία ἠραβωνισμένη τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἐνδόξου οἴλου τοῦ Κατακοιζήνου, στολίζουσι τὸν οἶκόν του. Μετὰ παρέλευσιν δύο ἡμερῶν προσελθὼν εἰς τὰ Ἀνάκτορα εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου πρεσβευτοῦ, ὅστις καὶ μὲ συνέστησε τῇ Α. Μεγαλειότητι τῷ βασιλεὶ Ὀθωνι. Ἡπιότατη καὶ χαρίεσσα ἔκφρασις εἶναι τὸ διακριτικὸν γινώρισμα τοῦ προσώπου τοῦ νέου τούτου μονάρχου. Τὸ ἀνάστημα λίαν ὑψηλὸς καὶ κομψὸς ἐφέρει κυανῆν ἑλληνικὴν στολήν, ὑπεδέχθη δὲ ἡμᾶς ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ὄρονου. Ἀγαπώμενος θερμῶς ὑπὸ τῆς μητρῆς αὐτοῦ καὶ ἀπάσης τῆς οἰκογενείας, ἀέφνης ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ αὐτὴν καὶ μετοικήσῃ εἰς χώραν ξένην ὅπως ἀφιέρωσιν τὰς δυνάμεις καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς εὐημερίας ἔθνους οὐκέτι εἰθισμένον νὰ ἐκτιμᾷ τὰ δῶρα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς πολιτικῆς τάξεως. Ἀλλ' ὁ ὑψηλὸς αὐτοῦ σκοπὸς χρησιμεύει αὐτῷ αὐτὸς καὶ ἐκτὸν παρήγορος. Καίτοι δὲ πλεῖ-

στοὶ τῶν κατοίκων, τῶν ὑπουργῶν καὶ στρατιωτικῶν φέρονται αὐτῷ δυσμενῶς, ὅπως δὴ ποτε πάντοτε εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς γενικῆς ἀγάπης καὶ ὀφείλει τις νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ἅπασι αἱ θυσίαι ἃς προσφέρει θέλουσι μεταγενεστέρως ἐκτιμηθῆ καὶ στεφαναθῆ καὶ τοὶ δὲν ἀνταμείβονται νῦν ὑπὸ τοῦ Ὄρονου. Ἡ συνδιέλιξις ἡμῶν διήρκεσε περὶ τὸ τέταρτον τῆς ἡμέρας περὶ τῆς χώρας ἣν διήλθομεν, κυρίως δὲ περὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ λοιμοκαθαρηθῆ. Ἡ πείρα τοῦ ἡμετέρου πρεσβευτοῦ ἐκμαθῆτος ἐπισταμένως τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος, ἀποδίδει εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ μεγίστην βεβαιότητα ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ ὁ βασιλεὺς κυρίως ἐκτιμᾷ τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ.

Ἡ φιλόξενος οἰκία τοῦ πρεσβευτοῦ ἡμῶν, ἣς αἱ θύραι εἰσὶν ἀνοικταὶ εἰς ἅπαντας τοὺς Ῥώσους, εἶναι καθαρὰ ἀγαθοεργία οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς ἐδοκίμους ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς διωκόμενους ἐνταῦθα ἄνευ τοῦ ἀσύλου τούτου ἦθελον ἀναγκάζεσθαι ἀνάσσει νὰ ἐπισκεπτόνται τὰ πανδοχεῖα ὅπως γευματίζωσι καὶ καταφύγωσι εἰς τὰς αἰθούσας τῶν ξένων διπλωματῶν ὅπως διησκαδάζωσι. Ἡ εὐρύχωρος οἰκία ἔν ἡ διαμένει ὁ πρεσβευτὴς ἡμῶν κέκτηται ὀραίαν θέαν πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, πρὸς τὸν ἀποξηραθέντα σχεδὸν ποταμὸν Ἰλισσὸν καὶ πρὸς τὸν Ἰγρηττόν. Μετὰ τὸ γεῦμα ἅπαντες συναθροίζονται ἐπὶ τοῦ ἐξώσου ἔχοντας πρὸ τῶν ὀρθοῶν τὴν κλασικὴν ταύτην εἰκόνα· καπνίζουσι καὶ συνδιαλέγονται ἐπιφελοῦμενοι τῶν πρώτων ἡρωικῶν στιγμῶν τῆς ἐσπέρας. Δυστυχῶς αἱ στιγμὴ αὐταὶ συχνότατα δηλητηριάζονται ὑπὸ δυσκρέτων ἐντυπώσεων. Ἀγνοῶ πόθεν οἱ Βαυαροὶ ἐξελέξαντο τὰ περίγυρα τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς πρὸς νεκροταφεῖον. Καὶ ἐκάστην σχεδὸν νέον ξένοι ἀφικνοῦνται συνοδούμενοι ὑπὸ τοῦ κράτους τῶν τυμπάνων, πολλαπλασιάζοντες τὴν ἤδη πολυἀριθμὸν δηλητηρίων τῶν νεκρῶν. Ἡ αἰτία τῆς τοιαύτης ὀνησιμότητος δέον ν' ἀποδοθῆ ἐν πρώτοις τῷ πυρσῶδι καὶ κλίματι, κυρίως βλαβεροτάτῳ ἐν τῇ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πικραίου ὁδῷ, εἰς ἣν νῦν ἐργάζεται τὸ πλεῖστον τῶν Βαυαρῶν στρατιωτῶν.

Τὰς ἐσπέρας διερχόμεθα περιδιαβάζοντες μέχρι τῆς ἐξοχικῆς οἰκίας ἣν ὁ ἡμετέρος πρεσβευτὴς ἀνεγείρει πρὸς ὄφελος καὶ διασκέδασιν τῶν Ἀθηναίων, ἣ ἀκρωμένθα τῆς στρατιωτικῆς μουσικῆς παιανίζουσι ἐν ὑπαίθρῳ. Ἐνταῦθα καὶ ἐν Ναυπλίῳ ἐκδίδονται δύο ἡμερησίως Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστὶ ἄλλὰ μὴ ἐλπίζετε ὅτι δύνασθε νὰ ἐρανοσῆτε ἐξ αὐτῶν εἰδήσεις περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων· θέλετε ἀπαντῆσαι ἐν ταῖς στήλαις αὐτῶν ἀπλῆν διαμάχῃν καὶ μῆγμα θεωριῶν ὅπως ἀσυναρτήτων καὶ ἀναρμόδιων τῇ συμφέροντι τοῦ ἔθνους.

Ἡμέραν τινα προσελθὼν νὰ γευματίσω παρὰ τῷ Καγκελλάριῳ Ἀρμανσπεργγ ὅτε εἶδεν γεῦμα τῆ ἡμετέρῃ πρεσβευτῇ καὶ εἰς τρεῖς Αὐστριακοὺς ἐλθόντας ἐπὶ τῆς φρεγάδος καὶ σκοπὸν ἔχοντας νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν Παλαιστίνην. Ἦσαν δὲ ὁ στρατηγὸς Λέππελ, ὁ πρίγκιψ Σβοῦρτζενθερμε καὶ ὁ πρίγκιψ Ἀδβόκοιτς, ἀκόλουθοι τῆς ἐν Πετροπόλει Αὐστριακῆς Πρεσβείας. Οὐδὲν ἄξιον περιεργίας ἀπήντησα κατὰ τὸ γεῦμα· φαίνεται ὅμως ὅτι αἱ Ἀθήναι, ἐκπαλαὶ ὀνομαστὰ διὰ τοὺς μαγεῖρους αὐτῶν (περὶ οὗ ἀναφέρει ὁ Ἀριστοφάνης) θέλουσιν ἀποκτήσει τοὺς τεχνίτας τούτους πολλῶν ταχύτερον πάντων τῶν λοιπῶν. Μετὰ τὸ γεῦμα ἦλθε καὶ ὁ βασιλεὺς πολιτικᾷ ἐνδεδυμένος καὶ παρέμεινε συνδιαλεγόμενος μετ' ἀπάντων ξένων τε καὶ οἰκείων.

Ἔσχον τὴν τιμὴν ὡσαύτως νὰ γευματίσω παρὰ τῇ Αὐτοῦ Μεγαλειότητι μετὰ τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀφικουμένου πρεσβευτοῦ τῆς Πρωσσίας Μάρτενς. Ἐκτὸς τῆς αὐλικῆς θεραπείας συγκειμένης ἐξ Ἑλλήνων τε καὶ Βαυαρῶν παρεκάθητον καὶ τινες γερμανοὶ Ἑλληνας ὀπλαρχηγαί, ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ Τζαβέλλας καὶ ἔτεροι, ὧν τὰ ὀνόματα δὲν δύναμαι νὰ ἐνομήσω, ἐκάθητο δὲ κομψοὶ ἄμα καὶ μεγαλοπρεπεῖς, ἀγαλλόμενοι οὕτως εἰπεῖν ἐπὶ τῇ χρυσούφαντι στολῇ αὐτῶν καὶ τῇ χιονολευκῇ φουστάνῃ. Πικροτέρησα δὲ ὁ βασιλεὺς συνδιελέγετο μετ' αὐτῶν ἑλληνιστὶ μετ' ἱκανῆς εὐγενείας καὶ ἐλευθερίας. Πολλὰκις ὅμως τὰ παλιήκρια μὴ ἐννοοῦντα τὸν ἄνακτα αὐτῶν ἠρώτων ἀλλήλους ἀτὶ λέει; τί λέει; ..

Χθὲς ἐσπέρας ὁ καγκελλάριος εἶχε πολυπληθὴ ἐσπερίδα ὡς συνήθως ἔχει τοιαύτας δις τῆς ἑβδομάδος. Αἱ αἰθούσαι ἔγεμον κυρίων καὶ κυριῶν. Ἐκ τῶν ἀνακτόρων¹⁰ μέχρι τῆς οἰκίας¹⁴ τοῦ κόμιστος Ἀρμανσπεργγ κατεσκευάσθη λεωφόρος ἀμαξήτη, οὗτω δὲ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης δὲν ἀναγκάζεται νὰ πορεύεται ἐκεῖ περὶ ὅπως τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων. Σχεδὸν ἅπανσ ἡ ὁμήγουρις συνίστατο ἐκ διπλωματῶν Βαυαρῶν καὶ Ἑλλήνων. Μεταξὺ τῶν τελευταίων διεκρίνετο Νικηταρᾶς ὁ Γουρκοφάγος καὶ ἔτεροι γνωστοὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ συστολὴ μετ' ἣς εἰσῆρχοντο εἰς τὴν αἴθουσαν εἶναι πασιφανῆς καὶ εὐεχῆγητος. Καὶ ὅτι ἐμφανίζονται ἐν τῷ κύκλῳ σφαιρας ὅπως καινοφανοὺς αὐτοῖς, καὶ ἐκεῖνοι ἐπομένως οἵτινες δὲν εἶχον σχέσεις μετὰ τῶν ξένων ἔνεκεν ἐμπορίου ἢ ἐτέρων ὑποθέσεων δεικνύουσι δειλίαν ἐν γένει ἐν τοῖς τρόποις. Φρονῶ δὲ οὐτὸ ἀγνοοῦσιν πόσῃ ἢ ἐμφάνει τῶν περιουσιῶν αὐτῶν εἰς τὴν κοινωνίαν εἰς ἣν φοιτῶσι. Ὁκαύτως λίαν περίεργον εἶναι νὰ διέλθῃ τις μίαν ἐσπερίδα παρὰ τῷ Ἑλληνί καγκελλάριῳ, ἐὰν ἐπιθυμῇ νὰ λάβῃ μικρὰν τούλάχιστον ἰδέαν περὶ τῆς ποιικιλίας τῆς ἐγχωρίου κοινωνίας.

Αἱ Ἀθήναι ἦσαν κατὰ τὸ φαινόμενον ἐπὶ Τουρκοκρατίας πόλις ὅπως ἀτακτὸς ἅπασαι αἱ παλαιαὶ πόλεις εἰσὶν σκολιὰ καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς συμμετρίας. Εἶναι ὅμως ὄμοιαι καὶ αἱ κατοικίαι εὐθηναί. Δυστυχῶς παρὰ τῶν Βαυαρῶν ἐγένετο ἡδὴ ἐξὺ σγέδιον ὁδῶν καὶ πλατειῶν κατὰ τὸ σγέδιον τοῦ Βερολίνου· ἐὰν δὲ ἐκτελέσωσιν αὐτὸ ὁ ἥλιος ἀπολύτως θὰ κατακαύσῃ τοὺς κατοίκους καὶ κατ' οἶκον καὶ κατ' ὁδόν.¹² Μένει ὅμως εἰσὶν μία ἐλπίς· τὰ κτίρια καὶ ἐν γένει ἅπασαι αἱ ἐργασίαι τιμῶνται ἀκριβῶς, ἢ δὲ κυβέρνησις ἀμειβεῖ χερματίων. Οἱ δὲ κάτοικοι ἀνεγείρουσι τὰς οἰκίας αὐτῶν οὕτως ὅπως ἐντὸς δέκα ἢ δεκαπέντε ἐτῶν θέλουσιν ἀνυπερβίτως καταρρεύσει. Τὰ κεφάλαια εἶναι τόσον σπάνια ὅστε ἀδυνατεῖ τις νὰ εὕρῃ ἄλλως ἢ ἐπὶ τοῖς ὑπερόγκοις τόκοις 20 ἢ 30 ὄσ. Τούτου ἔνεκεν ὁ βουλόμενος ν' ἀνεγίρῃ οἶκον σπανίας ἔχει τοὺς ἀναγκαίους πόρους ὅπως μεταχειρισθῇ λίθους· ἀναγκάζεται δὲ ν' ἀνεγείρῃ τοίχους ἐκ διαφόρων λίθων ἐστοιβασμένων σπυρηδόν. Τὰ οἰκοδομημᾶτα ταῦτα κατὰ τὴν ὑπερέγουσι τῶν ἐν Μικρᾷ Ῥωσίᾳ ἡμετέρων καλυβῶν; θὰ ἀντιέξωσι δὲ ἐπὶ πολὺ. Ἀλλ' ἀφ' οὗ πέπωται αἱ οἰκίαι αὐταὶ νὰ καταδαφισθῶσι ταχέως, τούτου ἔνεκα καὶ οἰκοδομοῦνται αὐταὶ ταχέως. Ἀφ' ὅτου δ' εὐρίσκωμαι ἐνταῦθα ἀνεγείρονται νέοι τοίχοι πανταχόθεν.

Οἱ ἀξιοματικοὶ τοῦ Ῥωσικοῦ βρῆκίου Θεμισσοκλήος μὲ πρ' σεκλέσαν νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ βρῆκιον, σταθμεῦσιν ἐν τῷ λιμένι Πικραίου· πρὸς τοῦτο ἀπῆλθον ἐφιππος μέχρι τῆς πόλεως καὶ εἶδον καὶ ὁδὸν ἐρεπιὰ τινα τῶν ἀρχαίων μακρῶν τειχῶν, ἅτινα συνήνον τὴν πόλιν μετὰ τοῦ λιμένος, ἀλλὰ κατὰ τὴν δοθεῖσάν μοι συμβουλὴν δὲν παρέμεινα πολλὴν ὄραν καὶ ὅτι τὸ κλίμα εἶναι λίαν νοσώδες.

Οἱ Βαυαροὶ στρατιώται εἰσὶν ἐνησχολημένοι νῦν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν λεωφόρων καὶ ὀνησιμῶν ὡς αἱ μῦται ἢ λέμβος ἀνέμενον ἡμᾶς παρὰ τῇ προκυμαίᾳ. Ἐπλέομεν δὲ πρὸς τὸ βρῆκιον βλέποντες μακροθὲν τὰς ναυτικὰς μοίρας, τὴν Αὐστριακὴν ὑπὸ τὴν ναυαρχίαν τοῦ Δανδῶλου καὶ τὴν Γαλλικὴν ἣν πρὸ ὀλίγου εἶχον ἀπαντήσει ἐν Ναυπλίῳ. Ῥωσικὰ πλοῖα ὑπῆρχον νῦν ἐνταῦθα μόνον δύο· ἡ καρβέττα Ἰφιγένεια καὶ τὸ βρῆκιον Θεμισσοκλήος. Ἐν βρῆκιον καὶ μία κανονιοφόρος ἀπέτελου ἅπαντα τὸν ἐν Πικραίῃ Ἑλληνικὸν στόλον. Μέχρι τοῦδε φαίνονται τὰ ἔχνη τῶν ὀραίων μνημείων ἅτινα ἐκαλλώπιζον τὸν πάλαι Πικραίᾳ, νῦν δὲ μᾶλλον πάντων ἐπισύρουσι τὴν προσοχὴν τὰ νέα λίθια καταστήματα ἀνεγερθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἐργολάβου Φερράλδην.

Εἰς Ἀθήνας ἐπιστρέψαμεν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Περιπατοῦμεν μετὰ τοῦ πρώτου γραμματέως τῆς Ῥωσικῆς Πρεσβείας, ὅτε εἶδον

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Κύριός τις, φαλακρός ως παλάμη και νεοδός ως νεογέννητον, απέκτησεν υιόν.

— Πῶς τοῦ μοιάζει τ' ἀφέντη, κυρά, ἀνέκραξεν ἐνθους ἡ τροφός.

— Ἄ! καυμένη! ποῦ φαίνεται ἀκόμη!

— Πῶς δὲ φαίνεται, κυρά! Δὲν κυττάζετε ποῦ δὲν ἔχει οὔτε δόντι, οὔτε τρίχα, ἀπαράλλαχτα ἄν τὸν ἀφέντη!

— Σὺ, ὅστις γνωρίζεις τόσον καλὰ τὸν πλούσιον τραπέζιτην Β... , γνωρίζεις διατί πηγαίνει πάντοτε εἰς τὴν τρίτην θέσιν ὅταν κατέρχεται εἰς Πειραιᾶ;

— Διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι δὲν ὑπάρχει καὶ τετάρτη θέσις.

ΛΑΠΘΕΙΑΙ

* Ἡ ἰσότης δὲν ἐγκρατεῖται εἰς τὴν ὁμοιότητα τοῦ ἐπαγγέλματος, ἀλλ' εἰς τὸν βαθμὸν τῆς τελειότητος καὶ ἀπόλαυσις ὑπολήψεως καὶ δικαιωμάτων ἀναλόγως τῆς τελειότητος ταύτης ἐν ἐκάστῳ ἐπαγγέλματι. Οὕτω καλὸς γεωργός εἶνε ἴσος καλῷ ποιητῇ ἢ ἐξόχῳ πολιτικῷ· ἀλλὰ μέτριος ποιητῆς, ραδιοῦργος πολιτευόμενος ἢ ἀπειρόκαλος ἐπίπλουτος κατ' οὐδένα τρόπον δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐξισούμενοι καλῷ γεωργῷ.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ ὕψους.

Οἱ ὄροι τοῦ φωτισμοῦ εἶνε ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων ἐν τῷ ζῆτηματι τῆς τῶν ὀφθαλμῶν ὑγιεινῆς, διὸ ὀφείλομεν χάριν ἰδίως τῶν παιδίων εὐθύς ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των νὰ μεριμνήσωμεν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ βεβαίως ὅτι τὰ νήπια προσβάλλονται ὑπὸ ὀφθαλμίας ἐνεκα τῆς ἀμελείας ἐκείνων, οἵτινες ὀφείλουσαν νὰ τα προφυλάξωσιν ἀπὸ τοῦ ζωηροῦ φωτός τῆς ἡμέρας ἢ τοῦ δυνατοῦ φωτός τῆς λυχνίας. Συχνότατα δὲ καὶ ὁ ἐγκέφαλος τῶν νηπίων βλάπτεται καὶ οὐχὶ σπανίως βλέπομεν αὐτὰ καταλαμβάνόμενα ὑπὸ πυρετοῦ καὶ ἀνησυχίας, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ σφοδρῶν σπασμῶν.

Ἡ παρατεταμένη ἐπενέργεια τοῦ δυνατοῦ φωτός βλάπτει οὐ μόνον τὴν ὄψιν, ἀλλὰ καὶ τὰ νευρικά κέντρα· ἄνθρωποι δ' αἰφνης ἐτυφλώθησαν, διότι ἠθέλησαν νὰ ἀτενίσωσιν εἰς τὸν ἥλιον πολλὴν ὥραν ἢ διότι ἐθαμβώθησαν ὑπὸ ἀσραπῆς.

Ἐν τῷ σκότει ἡ αἰσθητικὴ δύναμις τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπιτείνεται καὶ ἐξαφανίζεται. Πάντες γινώσκομεν ὅτι ὁ ἀπὸ φωτεινοῦ εἰς σκοτεινὸν τόπον εἰσέρχόμενος πρῶτον μὲν οὐδὲν βλέπει· ἐὰν δὲ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πάλιν εὐθύς τοὺς ἀνοίξῃ διακρίνει ὀλίγον τι, καὶ οὕτω βαθμῆδόν εἰς οὐ τέλος εὐκόλως διακρίνει πάντα τὰ μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἀόρατα.

Ἐπάρχει ἀσθενεία τις ὀνομαζομένη ρικταλιωπία· οἱ προσβάλλομενοι δὴλον ὅτι ὑπ' αὐτῆς δύνανται νὰ διακρίνωσι καὶ βλέπωσιν οὐ μόνον ὑπὸ ἀμυδρὸν φῶς, ἀλλὰ καὶ ἐν σκότει βραδυτάτω. Δὲν δύνανται δὲ νὰ ὑποφέρωσι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἐπὶ τῆς ἀσθενείας ταύτης ἐπάσχειν ὁ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ Τιβερίος, ἥτις ὡς γνωστὸν εἶνε ὁ κλῆρος τῶν πλείστων αἰλουροειδῶν.

Καὶ οἱ καθειργμένοι δύνανται νὰ διακρίνωσι τὰ περὶ αὐτοὺς, ἐν ᾧ μόλις καὶ μετὰ δυσκολίας δύνανται νὰ ἀνοίξωσι τὰ θυμάτα ἅμα ἐξαχθέντες τῆς σκοτεινῆς εἰρήνης των. Διονύσιος ὁ τύραννος, ὅστις, ὡς φαίνεται, ἦτο ἐμπειρότατος περὶ τὸ βρασιλεύειν, διεσκεδάξεν εἰσάγων αἰφνης εἰς δωμάτιον νεωστὶ ἠσθεσιωμένον τοὺς πολλὸν χρόνον καθειργμένους ἐν σκοτεινοῖς δωμάτιοις ἢ ἀπότομος δ' αὐτῇ μετάθεσις ἀπὸ τοῦ φηλαφητοῦ σκότους εἰς τὸ κατάλευκον δωμάτιον ἐγένετο εἰς τοὺς δυστυχεῖς αἰτία σφοδρότατων ἀλγηδόνων καὶ οὐχὶ σπανίως καὶ τελείως ἀπετύφλου αὐτοὺς.

Ἐπιθυμοῦμεν νὰ διατηρήσῃς ὑγιεῖς τοὺς ὀφθαλμούς σου; Μὴ ποτέ σου ἀτενίσῃς τὴν ἡμέραν εἰς χρώματα ζωηρὰ καὶ εἰς φῶτα δυνατὰ καὶ ἀκτινοβολούντα. Ἀπόφευγε ἰδίως τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα, καὶ πρὸ πάντων τὸ λευκόν. Ἐάν σε τρώγωσιν οἱ ὀφθαλμοί σου, μὴ τρίβε τους διὰ τῶν δακτύλων, ὡσαύτως καὶ ἐὰν εἰσέλθῃ εἰς τὸν ὀφθαλμὸν σου κόνις ἢ ἄλλο τίποτε μὴ τὸν τρίψῃς, ἀλλὰ βρέξε τον διὰ δροσεροῦ ὕδατος. Οὕτω δὲ πρέπει νὰ κανονίσῃς τὴν ἐνασχόλησιν τῆς ὀράσεως, ὥστε ἐκ διαλειμμάτων νὰ ἀναπαύεται ὥραν τινά.

Τὴν νύκτα ἐργάζου ὥσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον. Ἐάν δ' εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ νυκτερεύῃς ἐν μέσῳ φάτων, φέρει δίοπτρα χρωματιστά.

Ἐτέλος οἱ λυμφατικὴ ὦν ἢ ὄψις εἶνε ἀδύνατος καὶ ὑπόκεινται εἰς ἐρεθισμούς, ὀφείλοισι νὰ ὑποβλιθῶσιν εἰς θεραπειὰν τακτικὴν· τούναντίον δὲ οἱ αἱματώδεις, ὧν οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε πάντοτε οὕτως εἰπεῖν καθημαγμένοι, ὀφείλοισι νὰ συγκρινῶσι μεθ' ὕδατος τὸν οἶνόν των καὶ νὰ τρώγωσιν ὥσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον κρέας, διότι κατὰ τὸν Μαστρογιάννη καὶ τὰ κοπέλλια του, καὶ τὸ ὄμμα κατὰ τὸ σῶμα.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους γεννᾶται εὐρῶς (μούχλα) ἐν ταῖς κεκλεισμέναις σκευοθήκαις, ταῖς ἀκατακίχτοις δωμάτοις κλπ. Πρὸς ἀπατροπήν λοιπὸν τῆς εὐρωτιάσεως ὀφείλομεν νὰ θέτωμεν ἐν αὐτοῖς πινάκιον πλῆρες ἀσβεστοῦ, ἥτις κατὰ μικρὸν ἀπορροφήσῃ τὴν ὑγρασίαν, μεθ' ἧς ἀνανεοῦμεν τὴν ἀσβεστον διὰ νέας, ἀφ' οὗ ἢ πρώτη σβεσθῇ.